

EXPRIMAREA SCRISĂ LA EXAMENUL DE CAPACITATE

Elaborarea unei compuneri solicită capacitatea de exprimare scrisă.

Capacitatea de exprimare scrisă presupune că elevul știe și reușește :

- să rezume un text literar dat cu modificări făcute la trecerea din vorbirea directă în cea indirectă;
- să caracterizeze un personaj dintr-un text studiat sau la prima vedere;
- să redacteze un text în care să se evidențieze caracteristicile fundamentale ale unei opere literare/ ale unui fragment de text literar dat (să motiveze într-o compunere, conform unor cerințe specificate, apartenența unui text la un gen sau la o specie literară: *basmul, schița, nuvela, romanul, balada, fabula, doina, pastelul, imnul, comedia*; să analizeze un text, valorificând structura acestuia și resursele expresive ale limbii);
- să redacteze diferitele texte cu destinație funcțională: *cerere, invitație, scrisoare, telegramă*;
- să aplice, în redactarea unui text, normele ortografice, de punctuație și de exprimare corectă;
- să exprime, în scris, într-un mod corect, logic, convingător și coerent, diferitele idei, opinii, atitudini, prin utilizarea unui vocabular, a unui registru de comunicare și a unui stil, adecvate contextului și în conformitate cu normele de redactare.

Modificări făcute la trecerea din vorbirea directă în cea indirectă

V → dispar:

- unele semne de punctuație: [?], [!], [...], [„...”], [—] și unele virgule;
- unele părți de vorbire: interjecții, substantivele sau pronumele în cazul vocativ;
- valorile exclamative și interogative ale propozițiilor;

I → apar:

- verbe de declarație: *a zice, a spune, a întreba, a răspunde* etc;
- elemente de subordonare în frază (conjunții subordonatoare, locuțiuni conjuncționale subordonatoare, pronume relative și adjective pronominale relative, pronume nehotărâte și adjective pronominale nehotărâte compuse cu <ori>, adverbe relative.);

M → se păstrează:

- propozițiile subordonate de orice fel existente în vorbirea directă;

C → se modifică:

- persoana pronumelor personale și reflexive, ca și a verbelor (persoanele I și a II-a se înlocuiesc cu a III-a);
- modul verbelor (imperativele se înlocuiesc cu conjunctive);
- unele propoziții principale devin subordonate necircumstanțiale;
- propozițiile interogative directe devin propoziții interogative indirecte;

— topica propozițiilor și a părților de propoziție.

„D-I Goe...”
de I.L. Caragiale
— schiță —

I.L. Caragiale este considerat „părintele schiței românești”, pentru valoroasele creații din volumul „Momente și schițe”, printre care se numără și „D-I Goe...”

Ca orice schiță, aceasta este o operă epică, în proză, în care autorul își exprimă indirect sentimentele despre educația greșită dată copiilor din unele familii (aristocratice). Este de dimensiuni reduse, prin raportare la nuvelă și, mai ales, la roman și are un titlu la fel de concis, chiar laconic, urmat de puncte de suspensie care oferă cititorului posibilitatea de a deduce sentimentele autorului.

În narațiunea „D-I Goe...”, este prezentată o singură întâmplare, respectiv călătoria celor patru personaje, cu trenul, din „Urbea X” până la București, „de 10 Mai”, într-un an neprecizat.

Lipsa indicațiilor toponimice și cronologice conferă întâmplării un caracter repetabil, tipic.

Efectuată într-un interval de timp redus (câteva ore, deci mai puțin de o zi), călătoria este relevantă pentru caracterul personajelor, deci este un moment reprezentativ; cele trei doamne își „etalează” incultura, pretențiile exagerate, toleranța exagerată față de Goe, iar acesta își afișează proasta creștere, răsfățul și obrăznicia.

Ca în orice schiță, faptele și personajele sunt credibile. pot fi veridice: „ca să nu mai rămâie repetent”, Goe este dus cu trenul, la București.

El rămâne pe coridor, nesupravegheat, scoate capul pe fereastră, în ciuda recomandărilor unui călător și își pierde pălăria, în care se afla și biletul. Însoțitoarele trebuie să plătească amenda, iar Goe este îndulcit cu o „ciucalată”, după muștrările mamei. Se dezechilibrează, lovindu-se la nas și urlă.

Profitând de ațipirea bunicii, se blochează în toaletă, fiind nevoie de intervenția conductorului. Punctul culminant îl reprezintă tragerea semnalului de alarmă, faptă pe care nu o recunoaște, producând panică și întârzierea trenului.

Acțiunea fiind simplă și lineară, personajele sunt puține și tipice: două dintre cucoane nu au prenume și reprezintă pe bunicile și mamele care își răsfăță urmașii, iar Goe este copilul obraznic tipic, un Ionel mai mare.

În concluzie, putem spune că „D-I Goe...” este o schiță, deoarece întrunește trăsăturile acestei specii literare.

Caracterizarea personajului Goe
din schița „D-I Goe...”
de I.L. Caragiale

„D-I Goe...” este una din schițele în care Caragiale tratează tema educației în familiile înstărite.

Ca în orice schiță, personajele sunt puține, căci acțiunea este simplă, lineară, cel principal fiind anunțat încă din titlu.

Caracterizarea personajului Goe este realizată prin mai multe mijloace, directe și indirecte. Astfel, i se indică originea; el trăiește cu familia în „urbea X” — un oraș de pe Valea Prahovei, al cărui nume nu este indicat — ceea ce înseamnă că acesta poate reprezenta orice oraș, tot așa cum Goe îi întruchipează pe toți copiii bogați și răsfățați, fiind, deci, un personaj tipic.

Modul de exprimare îl caracterizează pe Goe drept arogant, lipsit de respectul elementar, pe însoțitoare le numește „proaste”, iar pe călătorul care îl sfătuiește să nu scoată capul pe fereastră îl califică drept „urâtul”.

Incultura personajului rezultă din discuția „filologică” asupra cuvântului „marinar”, purtată pe peron, ca și din fraza inițială a textului din care aflăm că el a rămas de mai multe ori repetent. Autorul îl numește chiar „tânărul”, ceea ce sugerează, de asemenea, că Goe este un elev întârziat.

Ca în orice schiță, comportamentul lui Goe este surprins într-un moment din existența sa, clar semnificativ: o călătorie cu trenul spre București.

Cititorul poate deduce din aceasta că Goe este un copil prost crescut, care cere socoteală adulților, bătând din picior și zbierând sau strâmbându-se la călătorul bine intenționat. Răsfățat, tratat ca un adult, unicul bărbat din familie, deci admirat, el dă și alte dovezi de proastă creștere: țipă, se urcă pe un geamantan străin, ca să tragă semnalul de alarmă, minte și exagerează cu curiozitatea, blocându-se în toaletă.

Ca orice copil răsfățat, el este în centrul atenției (egoist), stârnind râsul cititorului, prin contrastul dintre atitudinea lui bătoasă și situația de călător, respectiv prin discrepanța dintre ceea ce este și ceea ce vrea să pară, lucru care îl face ridicol.

Toată bravura lui se topește atunci când își dă seama că a făcut o mare boacănă și se culcușește în poala bunicii, prefăcându-se adormit, pentru a nu recunoaște că a tras semnalul de alarmă, deși făptașul poate fi ușor depistat după firul de plumb rupt.

Ca orice personaj de schiță, el este prezentat sumar, în special în ceea ce privește fizicul: singurele indicii date de autor sunt *vârsta* de trecere de la copilărie spre adolescență („tânărul”) și *îmbrăcămintea* „un frumos costum de marinar, cu inscripția pe panglică «Le Formidable», care dovedește condiția socială a personajului: apartenența unei familii înstărite și snoabe.

În concluzie, putem spune că Goe este personajul principal al acestei schițe, un personaj negativ, de care cititorul se detașează, deși râde la poznele lui, „fratele” mai mare al lui Ionel Popescu din schița „Vizită...”, schiță a aceluiași autor și având aceeași temă.

„Vizită...”
de I.L. Caragiale
— rezumat —

De Sfântul Ion, naratorul s-a dus în vizită la familia Popescu, pentru a-l felicita pe Ionel, fiul acesteia. El i-a dus o minge mare în dar. Domnul Popescu nu era acasă, astfel încât vizitatorul s-a întreținut cu doamna Popescu.

Musafirul i-a reproșat gazdei lipsa din societate în ultimul timp, dar aceasta i-a replicat că este foarte ocupată cu educația lui Ionel. Din bucătărie, s-a auzit vocea slujnicei care striga că Ionel nu se astâmpără și poate răsturna mașina de gătit.

După strigări repetate, Ionel a venit în sufragerie, unde a luat o trâmbiță și-o tobă și a început să cânte, încât adulții nu se mai auzeau. Musafirul i-a spus să ia sabia și să comande, căci așa fac ofițerii, deoarece Ionel era îmbrăcat în ofițer de roșiori.

Ionel a atacat tot ce îi ieșea în cale. Slujnica a venit cu tava. Pentru a o proteja, doamna Popescu i-a ieșit înainte și a fost lovită sub ochi cu sabia. Copilul a mâncat, apoi, dulceața direct din chesea, iar când mama i-a atras atenția că nu este bine, el a ieșit cu vasul pe hol, de unde s-a întors curând cu el gol.

Musafirul a cerut permisiunea să fumeze. Mama a aprobat și a spus că și Ionel fumează și i-a permis acestuia să-și aprindă o țigară, admirându-l. După ce a terminat de fumat, Ionel a luat mingea primită în dar și a trântit-o cu putere, încât aceasta a sărit până la policandru și apoi a răsturnat ceașca cu cafea fierbinte a musafirului pe pantalonii acestuia.

Peste câteva minute, copilul s-a albit la față și a leșinat. Musafirul i-a acordat primul ajutor, apoi a plecat. Acasă, a constatat că avea dulceață în șoșoni.

Caracteristicile unei schițe :

- aparține genului epic: autorul își exprimă *indirect* sentimentele și gândurile, prin *acțiune și personaje*;
- naratorul dă impresia de *neimplicare* în faptele relatate, dar trăirile lui sufletești sunt încorporate în personajele create;
- povestitorul este adesea *obiectiv* sau *fals obiectiv*, căci devine „eroul” cel mai reliefat, participând, uneori, chiar la acțiune;
- surprinde scene *din viața contemporană scriitorului*, fapte veridice sau plauzibile, încât relatarea devine seacă, apelând la un limbaj comun, fără prelucrări literare;
- *narațiunea este predominantă* (faptele sunt relatate în ordine, în succesiune) chiar dinamică, dând impresia de mișcare, datorită agitației personajelor;
- prezența dialogului alături de narațiune este o altă caracteristică, iar dialogul poate deveni dominant uneori, apropiind schița de scenetă;
- descrierile sunt sumare, dar simbolice, deci nu apar detalii, iar adjectivele și adverbele sunt puține;
- acțiunea este *simplă, lineară*, desfășurată pe un plan, în fața ochilor cititorului și *scurtă*, dar caracteristică pentru un individ sau pentru colectivitate, în general;
- datorită dimensiunilor reduse, ea începe cu trecerea la obiect, încât *expozițiunea este scurtă, intriga este simplă și evoluează rapid spre deznodământ*, care este, adesea, neașteptat, hazliu sau absent, lăsat la aprecierea cititorului;
- are *rolul de a contura un personaj*, nu de a prezenta o frescă socială, precum romanul;
- personajele sunt *puține, schițate*, construite după modelul oamenilor simpli, surprinși în situații obișnuite;
- preferă personajele *tipice și energice, fără idealuri înalte*;
- accentul se pune pe *portretul moral*, cel fizic fiind doar conturat și chiar neglijat;

- portretul realizat este *succint* (câteva elemente), cel adevărat se înfiripă din acțiunile și limbajul personajului;
- dintre toate trăsăturile personajului, una singură este *dominantă, fiind „cercetată” din mai multe unghiuri*;
- personajele sunt surprinse *într-un singur moment din existență*, dar edificator pentru cititor, care îi poate astfel deduce felul de viață;
- timpul de desfășurare a acțiunii este *scurt* (până la o zi) și *precizat*;
- *spațiul* este unul *singur, și restrâns* (o locuință, o cameră, un compartiment de tren, o gară, un câmp etc.) dar precizat adesea;
- *stilul* este sobru, voit obiectiv;
- ideile sunt foarte *concentrate* (trăsăturile de stil definitorii pentru schiță sunt *concizia și laconismul*) și *general-umane*;
- *titlul este scurt, dar semnificativ*;
- prezența, uneori, a verbelor la prezentul indicativului sugerează *simultaneitatea faptelor*, iar apariția persoanei I singular îl transformă pe narator în personaj;
- apar *propoziții și fraze scurte*, eliptice de predicat, predominând propozițiile principale;
- schița este *cea mai restrânsă ca dimensiuni* dintre formele prozei scurte.
- I.L. Caragiale a creat și *momentul*, ca sinonim al schiței, așa cum arată și titlul celui mai cunoscut volum al său, „Momente și schițe”; DEX definește **momentul** ca fiind „un episod al unei scrieri literare”, devenit, prin extensie, „o specie a genului epic în care este surprins un instantaneu semnificativ din viața cotidiană”.

„Dincolo de nisipuri”

de Fănuș Neagu

— rezumat —

Într-o după-amiază din vara secetosului an 1946, un țăran dintr-un sat de câmpie buzoian, pe nume Șușteru, iese din casă, mânat de pofta unei țigări. Își răsuțește o țigară din frunze uscate de iederă și pornește pe ulița prăfuită spre Buzău.

Se întâlnește cu dascălul, care îi cere o țigară împrumut, dar căruia îi răspunde că nu este buna, că te ustură la limbă.

Se uită îndelung la șanțurile goale, uscate, și la albia crăpată, plină de mâl a râului.

Pe o movilă, el zărește (sau i se pare că zărește) un călăreț care gonește către sat și care îi strigă (sau i se pare lui) că vine gărla, căci a plouat la munte.

Șușteru o ia la fugă spre sat, împiedicându-se și ridicându-se rapid, nerăbdător să dea de știre oamenilor că albia se va umple de apă.

În curând, malul râului se umple de săteni, bărbați, femei și copii, tineri și bătrâni, care își reiau viața de acolo de unde li se oprise o dată cu instalarea secetei: bărbații își suflecă pantalonii ca să nu li se ude, femeile îi țin deoparte pe copii, ca să nu-i ia apa, un bătrân pescar pune cârlige pentru pești, iar o fată se piaptănă pe îndelete, răsfirându-și cosița.

Oamenii așteaptă până la apusul soarelui sosirea apei, după care îi cer socoteală lui Șușteru. Acestuia îi vine ideea că morarii din deal au oprit apa și că aceștia trebuie determinați, eventual cu forța, să-i dea drumul.

Alături de vreo douăzeci de bărbați, el pornește, călare, la deal spre prima moară, unde găsesc iazul gol.

La fel se întâmplă și la morile următoare, încât oamenii îl părăsesc, întorcându-se în sat pe jos, căci caii muriseră unul câte unul.

Șușteru își continuă urcușul, atras de lună ca un somnambul, simțind în față răcoarea valurilor.

Caracteristicile unei nuvele :

— aparține *genului* epic: autorul își exprimă *indirect* sentimentele și gândurile prin intermediul *acțiunii și al personajelor*;

— *întindere medie (mijlocie)* între schiță și roman; unele nuvele sunt structurate în părți, numerotate cu cifre romane precum romanele („Budulea Taichii” de Ioan Slavici);

— *predomină narațiunea*, dar se împletește cu descrierea (personajelor, mediului, naturii) și cu dialogul;

— *acțiunea* este relativ *simplă*, chiar dacă mai complexă decât a schiței, urmărind *un singur fir narativ*,

— ea surprinde *fapte verosimile*, dar cu o notă de senzație, inedite, deci apar și elemente fantastice;

— *timpul este mai îndelungat* decât în schiță ajungând până la zeci de ani;

— acțiunea este declanșată de unul sau mai multe *conflicte puternice* și se derulează rapid, fără comentarii din partea naratorului, spre deosebire de povestire, unde naratorul se implică în relatarea evenimentelor;

— conflictul central este constituit *în jurul unui personaj puternic reliefat*, prezentat amănunțit.

— personajele sunt *mai numeroase* decât în schiță, alese din diferite categorii sociale, atât principale, cât și secundare sau episodice, atât individuale, cât și colective;

— personajele principale sunt, însă, *puține și urmărite în evoluție*, fiind simbolice;

— *evoluția personajelor este determinată nu numai de trecerea timpului, ci și de gradarea evenimentelor*;

— *destinul uman se împletește cu natura*;

— uneori *expozițiunea este amplă*, prezentând amănunțit destinul personajelor și alternând timpul trecut cu cel prezent;

— părțile (capitolele) *nu respectă strict cronologia faptelor*, fiecare secvență urmărind să prezinte o ipostază a personajului, văzut în diferite împrejurări;

— implicit, nuvela *nu surprinde un singur moment din existența personajelor*, ci întâmplări petrecute deseori, în decursul unei vieți;

— uneori, autorul se află în afara narațiunii, relatarea efectuându-se la persoana a III-a, alteori autorul participă subiectiv;

Caracterizarea personajului principal Vitoria Lipan, din romanul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu

Personajul principal al acestui roman este Vitoria Lipan, o munteancă din zona Dornelor, văzută în acțiune (drumul parcurs de ea pentru descoperirea soțului dispărut). Criticul literar Perpessicius apreciază că „«Baltagul» este romanul unui suflet de munteancă”. Numele personajului principal este anunțat din titlu, ca în multe opere literare. Acesta ar putea reprezenta, într-un sens, traiectoria pe care o urmează personajul, înăsprirea vieții ei, creșterea hotărârii acesteia de a face dreptate.

Existența locuitorilor din acea zonă era zbuciumată și fără să se întâmple această crimă: chiar din legenda de la început, aflăm că Dumnezeu îi dăruise cu mai puțin decât pe alții (își câștigau existența cu toporul ori cu cața sau erau pricepuți în meșteșugul oieritului).

Portretul fizic este făcut în mod direct de către autor, în câteva linii, asociind frumusețea exterioară cu cea lăuntrică: „Ochii căprui, aprigi și încă tineri erau duși departe”, în ei se răsfrângea „lumina castanie a părului”.

Tot din descrierea autorului putem deduce vârsta personajului: „Era dragostea ei de douăzeci și mai bine de ani”, iar „din cei șapte copii pe care-i avuseseră, rămăseseră numai doi: Gheorghiuță și Minodora”, ajunși și ei la vârsta căsătoriei.” Sadoveanu surprinde în Vitoria Lipan misterul feminin, farmecul specific fiecăreia: „Ea era deasupra tuturor; avea [...] o putere și-o taină pe care Lipan nu era în stare să le dezlege. Venea la dânsa ca la apa cea bună.”

Prenumele eroinei (Vitoria) sugerează biruința, faptul că era aprigă, că nu se dădea bătută sau învinsă niciodată: „Și cu soțul ei se dovedise așa și, chiar dacă acesta o bătea, nu se temea, făcându-l pe el să regrete apoi.”

Portretul moral al personajului este prezentat atât direct, cât și indirect. Astfel, Sadoveanu o înfățișează ca pe o femeie harnică, torcând și aducând de la câmpie provizii, pe care la munte nu le putea găsi: „Aducea făină de păpușoi și legume în desagi, pe cinci căluți, pe cel din frunte călărea ea bărbătește.” Încă din prezentarea fizicului, autorul redă frământările personajului cauzate de întârzierea peste obicei a soțului: „Fusul se învârtea harnic, dar singur.”

Prin calitățile ei, Vitoria este demnă de Nechifor, care era cel mai vestit și cunoscut cioban din zonă. Acțiunile ei sunt gradate, gândite, atât înainte de a porni în căutarea soțului, cât și după aceea: se consultă întâi cu preotul, apoi cu vrăjitoarea, anunță autoritățile, adaptându-și stilul la fiecare și se dedublează, pentru a-și atinge scopul.

Începe să-i evite pe oameni, când vede că soțul ei întârzie prea mult, considerând că este numai durerea ei și că nimeni nu poate înțelege ce simte ea: „Înainte de a merge la preot, se duse la cârciumă să ia o sticlă de rachiu pentru acesta, dar intră pe ușa din spate pentru a scăpa de iscodelile oamenilor”; în drumul ei, când se întâlnește cu o nuntă și o cumetrie, lasă deoparte supărarea ei, „făcând frumoasă urare miresei” și dăruind micuțului un bănuț, așa cum se proceda.

Preotului îi vorbește despre dragostea ei statornică, despre Lipan, pe care-l cunoaște precum îi știe numele și în care are încredere: „Poate zăbovi o zi ori două cu lăutari și cu petreceri, ca un bărbat ce se află; însă după aceea vine la sălașul lui. Știe că-l doresc și nici eu nu i-am fost urâtă.”

Ca orice personaj de roman, Vitoria este urmărită în evoluție. Ea știe că nu-l va găsi în viață, dar, pe de altă parte îl caută ca să-l îngroape creștinește și pentru că simte că-și păstrează tinerețea, rememorându-și viața. Criticul literar Zaharia Sângeorzan consideră că Vitoria trăiește retrospectiv taina iubirii. Întreaga strategie de căutare a soțului se desfășoară prin asocierea semnelor vremii cu stările sufletești ale personajelor.

Ea ajunge să descifreze semnele naturii, trăind ca orice erou popular în comuniune cu natura: cântatul cocoșului pe prag cu fața spre poartă îi întărește convingerea că bărbatul ei s-a dus dintre cei vii; vântul venit de la nord îi dă fiori reci ca o veste proastă.

Din momentul în care este sigură că bărbatul ei este mort, Vitoria Lipan se dedublează, ca toți eroii clasici: încearcă să se comporte normal cu oamenii, părând aceeași la exterior, dar în interior supărarea ei crește, gândind cum să-i pedepsească pe cei care i-au făcut rău.

Astfel, Gheorghiuță observă schimbarea mamei: „Se uită numai cu supărare și i-au crescut țepi de aricioaică”. Vitoria dovedește o intuiție ascuțită, observând mai atent oamenii de când se abătuse necazul asupra ei.

Astfel, observă că Gheorghiuță pornește cam temător la drum, semn că era încă un copil și încearcă să-l maturizeze: „Nu te uita urât, Gheorghiuță, că pentru tine de-acu înainte începe a răsari soarele. Înțelege că jucăriile au stat, de-acu trebuie să te arăți bărbat.”

Vitoria Lipan este un personaj complex, surprins în acțiune, respectând tradițiile, dovedind spirit gospodăresc ca orice femeie de la țară, dar și calități de detectiv, încât romanul „Baltagul”, capătă și o tentă de aventură. Își ceartă fata care dă semne de îndepărtare de tradiții, purtând coc și dansând „valț” și chiar o amenință că „îi leagă un bolovan de gât și o aruncă în apa Tarcăului.”

Pe cât de conservatoare se arată în păstrarea obiceiurilor, așa cum rezultă și din dialogul cu Minodora, pe atât de repede se adaptează la psihologia oamenilor de care depinde descoperirea adevărului: umblă „între răsăritul și asfințitul soarelui și numai pe lângă oameni”, nu noaptea și nici în singurătate cum se întâmpla cu soțul ei, cere negustorului bani mărunți pe care îi bagă într-un colț de năframă să-i aibă la îndemână și să cumpere răspunsurile oamenilor.

Munteanca îi uluiește pe cei din jurul său, prin însușirile ei deosebite și de aceea, celelalte personaje își exprimă punctul de vedere, evidențindu-i calitățile sau generalizându-le. Astfel, Gheorghiuță își pune un semn de întrebare: „Mama asta cunoaște gândurile oamenilor, trebuie să fie fermecată...”

La rândul lui, Calistrat Bogza este la fel de uluit de exactitatea cu care Vitoria a reconstituit totul, ca în momentul morții să recunoască: „Și să se știe că a fost întocmai cum a arătat soția mortului.” De aici, rezultă că ea săvârșește ceea ce își propune, găsirea ucigașilor, locul crimei, pedepsirea răufăcătorilor.

După găsirea ucigașilor și pedepsirea lor, Vitoria îi face soțului ei o înmormântare specifică, chiar fastuoasă, apoi se întoarce acasă, ca să-și continue viața, cu inima împăcată că și-a făcut datoria față de Nechifor Lipan, să-și crească copiii și să aibă grijă de gospodărie.

În concluzie, putem spune că Vitoria Lipan „nu este o *mulier impotens* (*muiere fără putere*), temătoare, umilă, ci o expresie severă a mediului alpin, personaj reprezentativ la care trăsăturile fizice și etice au ceva din tăria locurilor.” (Constantin Ciopraga).

„Baltagul” de Mihail Sadoveanu — roman —

Romanul este o specie literară a genului epic, în proză, de cea mai mare întindere, cu acțiune complicată, desfășurată într-un timp îndelungat, în locuri diferite, cu multe personaje, atât principale cât și secundare sau episodice, luate din toate categoriile sociale, urmărite în evoluție, încât reprezintă o frescă a societății pe care o înfățișează.

„Baltagul” este un roman inspirat din balada populară „Miorița”, așa cum arată și motoul și acțiunea, încât critica literară consideră că „«Baltagul» este partea nescrisă a «Mioriței»,” (Vladimir Streinu).

El a fost publicat în 1930, după o perioadă de lucru scurtă, ceea ce dovedește că autorul cunoștea foarte bine sufletul țaranului român, căci așa cum ne amintim, după mamă el era țaran și a închinat numeroase opere memoriei acesteia.

Ca în orice operă epică, și aici autorul își exprimă indirect sentimentele, cu ajutorul acțiunii și al personajelor. Astfel, el pune ca personaj principal o femeie simplă, de la țară, dar care reușește prin calitățile ei să afle adevărul despre dispariția soțului, înaintea autorităților.

De aici, deducem că Sadoveanu admiră calitățile poporului român, în general, și pe cele ale oamenilor de la munte, care trăiesc o existență aspră, în special.

Admirația se împletește cu compasiunea față de aceștia, căci în mai multe citate din roman găsim referiri la ocupațiile lor primejdioase (păstoritul, tăiatul lemnului) ca și la viața femeilor din acea zonă cărora „le era dat să rămână văduve înainte de vreme”.

Sadoveanu își înzestrează cu numeroase calități personajul principal pentru a putea reinstala ordinea, tradiția și legea în acel colț îndepărtat.

Dintre speciile epice, romanul este cea mai întinsă, fiind considerată de unii ca o înlănțuire de nuvele, ceea ce face ca ea să fie împărțită de cele mai multe ori în volume, capitole sau subcapitole numerotate cu cifre romane și chiar purtând fiecare titluri (subtitluri).

„Baltagul” nu este un roman foarte întins. Are numai șaisprezece capitole numerotate cu cifre romane. Scopul autorului a fost de a aduce în fața cititorului, frumusețea morală a femeii române, dezvoltând motivul măicuței bătrâne din „Miorița”.

Deci, spre deosebire de alte romane, „Baltagul” are o acțiune simplă, redusă la căutarea ciobanului dispărut: Apar toate momentele subiectului după cum urmează: în partea I (capitolele I-VI) predomină caracterul expozitiv, prezentarea unei comunități dintr-un sat de munte, situarea în prim-plan a familiei Lipan, insistându-se asupra chipului Vitoriei, a evenimentului care provoacă neliniștea Vitoriei Lipan și a portretului inițial al eroinei.

În partea a doua (capitolele VII-XIII) găsim caracterul dinamic al acțiunii simple, lineare (căutarea lui Nechifor Lipan), descrierea datinilor și a obiceiurilor din satele de munte.

În partea a treia (capitolele XIV-XVI) având caracter dramatic, aflăm descoperirea, pedepsirea ucigașilor și îndeplinirea datinei (ritualul de înmormântare a soțului ucis).

Acțiunea începe la Măgura Tarcăului (în Moldova), înfățișând-o pe Vitoria Lipan stând pe prispa și gândind la soțul ei care plecase toamna la târg și nu se mai întorsese, deși trecuseră peste șaptezeci de zile.

Vitoria face o vizită preotului și vrăjitoarei, gândind că va afla ceva sau va fi ajutată în vreun fel, dar nu a obținut nimic. Ea este îndemnată să meargă la mănăstirile Bistrița și Piatra Neamț, unde își dă seama că bărbatul este mort.

Face rost de bani și pleacă în căutarea soțului, Nechifor Lipan, la Dorna, Bicz și Călugăreni. În drum, la Borca întâlnește o cumetrie, iar la Cruci dă de o nuntă. Trece prin Vatra Dornei spre Broșteni, Borca, Sabasa și Suha, însoțită de fiul său, Gheorghită.

Din prezentarea acțiunii, observăm că aceasta s-a desfășurat în locuri diferite din Moldova și a durat trei anotimpuri. Sadoveanu, rămas în literatura română ca un mare poet în proză al naturii, prezintă stările sufletești ale personajelor în ton cu aspectele din natură.

Vitoria este cuprinsă de gânduri negre, toamna, când natura este mohorâtă. Ea descoperă adevărul primăvara, când toată natura renaște ca și ea, și hotărăște să-și continue viața preluând și grijile soțului.

Ca în orice roman, și în „Baltagul” apar multe personaje, luate din toate categoriile sociale, pentru ca opera respectivă să devină o frescă socială.

Deoarece acțiunea este inspirată din „Miorița”, cele mai multe personaje provin din lumea oierilor: Nechifor Lipan, soția lui, Vitoria, Gheorghită, fiul lor, care deprinde tainele oieritului, baciul Alexa, cei doi ciobani ucigași, Calistrat Bogza și Ilie Cuțui. Alături de aceștia apar; reprezentanții bisericii (preotul Daniil, părintele Visarion, dascălul Andrei, măicuțele de la mănăstirea Bistrița), negustorii (David, cârciumarii Iacob și domnul Toma, moș Pricop), Vrăjitoarea Maranda și fiica Vitoriei, Minodora, cea din urmă făcându-și educația la mănăstire.

Vitoria Lipan este personajul principal, care prin acțiunile ei susține firul narațiunii romanului. Nechifor Lipan este și el personaj principal, chiar dacă nu este implicat în acțiune. deoarece el este evocat de la începutul până la sfârșitul romanului de către toate personajele; Gheorghită este personaj secundar, însoțindu-și mama în descoperirea adevărului.

Numeroase personaje episodice apar pentru a pune în evidență calitățile personajului principal (cei doi ucigași, negustorii, argații, moș Pricop etc.) și chiar personaje colective (participanții la cumetrie și la nuntă). Aceste personaje sunt împărțite în pozitive și negative.

În concluzie, putem spune că „Baltagul” este un roman social, împletit cu unul de familie, cu interferențe de bildungsroman și chiar de aventură (polițist).

„Baltagul” de Mihail Sadoveanu

— explicarea titlului —

Titlul romanului este scurt, alcătuit dintr-un substantiv comun, la singular, prin care autorul ne sugerează că denumește, un „topor cu coadă lungă, întrebuințat și ca armă” (*DEX*), prezent în momentele importante ale acțiunii romanului.

Când Vitoria Lipan, eroina romanului hotărăște să plece în căutarea soțului dispărut, ea comandă fierarului un astfel de obiect, pe care-l da, apoi, spre sfințire părintelui Dănilă. Ei îi trebuie această armă (ca și pușca pe care o luase), căci constatase că fiul ei, Gheorghită nu are brațul puternic ca al unui bărbat.

Referiri la baltag se fac și în momentul culminant al acțiunii, când Vitoria găsește osemintele soțului într-o prăpastie, situată între localitățile Suha și Sabasa. Aici ea (ca și autoritățile, mai târziu) constată că decesul acestuia fusese provocat de o lovitură de baltag, pe care a primit-o în cap, mișelește, la lăsarea nopții, într-un loc pustiu.

Tot concret apare acest obiect în deznodământul romanului. Vitoria nu își găsește liniștea până când nu demască pe ucigași, invitându-i la praznic pe cei doi bănuți: Calistrat Bogza și Ilie Cuțui.

Aici eroina se preface că vorbește cu mortul sau singură, afirmând că pe baltagul unuia dintre cei doi, se află sânge, semn că acela i-a răpus bărbatul. Această insinuare are efectul scontat, căci ucigașul se demască și în culmea disperării, vrea să lovească din nou cu baltagul, însă Gheorghită, cu ajutorul câinelui, îi vine de hac.

Ca orice roman, „Baltagul” este o frescă socială, o monografie a satului românesc de munte, de la începutul secolului al **XX-lea**. În acest context, semnificațiile titlului sunt numeroase, depășind sensul propriu și ajungând la numeroase sensuri figurate, căpătând, deci, valoare de simbol.

Pentru zona geografică surprinsă de autor, baltagul (numit uneori „topor”) este unealta cu care bărbații își câștigă existența, în afara oieritului. Riscurile ocupației de oier pot fi redată și ele de unul din sensurile figurate ale substantivului „baltag”; autorul ne lasă să înțelegem că mulți își pierd viața, în condiții misterioase, așa cum se va întâmpla și cu Nechifor Lipan, afirmând: „Multe femei rămân văduve înainte de vreme”.

Și existența femeilor din acea zonă este dură, așa cum poate simboliza termenul „baltag”. Ele au grijă de casă și de copii în lipsa soților. Făcând aprovizionarea de la câmpie, Vitoria se deplasează călare pe cai: „Aducea făină și legume în desagi, pe cinci căluți, pe cel din frunte călărea ea bărbătește.”

Din momentul în care este sigură că bărbatul i-a fost ucis și jefuit, Vitoria se dedublează, adică la exterior păstrează aparențele, conștientă că dacă s-ar plânge, ar da satisfacție dușmanilor, dar în interior devine alta, iar această latură a ei dovedește că s-a înăsprit.

Când rămânea singură, era copleșită de supărare, era pusă pe ceartă, nemulțumită și îndârjită ca ascuțișul unui baltag, așa cum observă chiar fiul ei, Gheorghită, când afirmă: „Mamei i-au crescut țepi de aricioaică.” Ea fusese dintotdeauna o femeie puternică și aprigă, ce-și înfrunta bărbatul.

De la moartea bărbatului, devenise mai îndârjită, așa încât nu lasă rezolvarea situației privind dispariția acestuia în seama autorităților, ci încearcă pe cont propriu să afle adevărul. La praznic, ea îl tot împunge cu vorbe pe Calistrat Bogza, încât acesta

își pierde cumpătul, devine violent, și în felul acesta se dă de gol: „Ascultă femeie, mormăi cu mânie Bogza, de ce tot mă fierbi și mă înțepi atât? Ai ceva de spus, spune!”

Viața și așa dură a Vitoriei, care stătea mai mult singură luptându-se cu gândurile, a devenit mai aspră de când i-a dispărut soțul: are coșmaruri, își impune singură un post negru de douăsprezece săptămâni, din care iese mai îndârjită contra oamenilor care i-au stricat căminul, pe care-l durase mai bine de douăzeci de ani.

Asprimea personajului principal crește, pe fundalul supărării produse de dispariția soțului, contra fiicei sale care vrea să rupă tradiția: „îți arăt eu coc, valț și bluză, arde-te para focului să te ardă! Nici eu, nici bunică-ta, nici bunica-mea n-am știut de acestea și în legea noastră trebuie să trăiești și tu. Altfel îți leg o piatră de gât și te dau în Tarcău!”

Tăișul baltagului se poate asocia și cu mintea ascuțită a Vitoriei, care se comportă ca „un Hamlet feminin”, bănuind, cercetând, descoperind o crimă privită de autorități ca oricare alta, dar care ei îi schimbă existența. Observăm că cele mai multe din sensurile figurate ale titlului se regăsesc în portretul personajului principal feminin, Vitoria Lipan, deoarece, așa cum observă unii critici literari, „Baltagul este romanul unui suflet de munteancă.”

„Baltagul”
de Mihail Sadoveanu
— povestire cu precizarea momentelor subiectului —

„Baltagul” este un roman, deci o specie literară epică și, ca atare, are un subiect bine conturat. Acest roman își propune să prezinte, în amănunt, drumul parcurs de o nevestă de oier din munții Dornei, pentru descoperirea adevărului privind dispariția soțului.

În toate romanele, *expozițiunea* este mai amplă, deoarece acțiunea este mai complicată, petrecută în locuri diferite, într-un timp îndelungat și antrenează multe personaje.

Personajul principal este Vitoria Lipan, prezentată încă de la început torcând pe prispa casei din Măgura Tarcăului, pretext pentru ea de a putea gândi în voie la întârzierea neașteptată a soțului (Nechifor Lipan), plecat la Dorna, la începutul toamnei, pentru a vinde oi (*intriga*).

Gândurile ei negre care o stăpânesc de multă vreme ca și coșmarurile în care Nechifor Lipan apărea frecvent trecând călare o apă neagră, cu spatele către ea, reprezintă intriga romanului: bărbatul ei întârziase de mai multe ori, dar niciodată așa de mult ca acum (peste șaptezeci de zile).

Femeia a cerut sfatul preotului, apoi vrăjitoarei din sat și chiar a mers la mănăstirea Bistrița încercând să afle dezlegarea obsesiei că bărbatul ei a murit. După drumul la mănăstire, când a avut senzația că icoana Maicii Domnului plânge, ea a decis să plece în căutarea celui dispărut.

Desfășurarea acțiunii este mai simplă decât în alte romane și poate fi împărțită în patru mari secvențe: *așteptarea soțului*, *reconstituirea drumului* acestuia, *descoperirea osemintelor* lui Nechifor Lipan într-o prăpastie, *înmormântarea creștinească* și *descoperirea adevărului*, implicit pedepsirea ucigașilor. Deși nu plecase niciodată la un

drum atât de lung, Vitoria Lipan a gândit toate amănuntele acestuia, încât a devansat autoritățile în găsirea făptașilor.

Și-a făcut rost de bani de drum, vânzând produse domnului David, a bătut balta pentru Gheorghiuță, a mers la subprefect să anunțe dispariția soțului, dar nu a așteptat ca autoritățile să-i rezolve problema.

A pornit la drum, voinicește, urmând traseul soțului până când a descoperit câinele acestuia (Lupu), care a condus-o imediat la locul crimei.

Descoperirea cadavrului reprezintă *punctul culminant* al acțiunii mai mult pentru cititor, deoarece în sufletul Vitoriei existase de la început certitudinea că soțul ei nu mai este printre cei vii.

Cu mintea ascuțită ca un brici de ceea ce aflase (doi oieri din preajma locului crimei prosperau văzând cu ochii), ea decide să nu părăsească meleagurile respective, până când nu află adevărul.

Deznodământul este amplu, ca în multe romane. Femeia organizează înmormântarea și conduce discuția în timpul praznicului, până când ucigașii se demască.

Ei sunt pedepsiți (unul plătind chiar cu moartea), iar femeia decide să se întoarcă acasă, ca să reia treburile de unde le lăsase, hotărâtă să o aducă și pe Minodora să vadă locul unde a murit și se află înmormântat părintele ei.

Caracteristicile unui roman :

— aparține genului epic: autorul își exprimă indirect sentimentele și gândurile prin intermediul *acțiunii* și al *personajelor*;

— uneori capătă *accente lirice*, (apărând confesiunea, discursul) și chiar *dramatice*;

Structura specifică:

- un *prolog* (introducere, explicație, dedicație);
- un *epilog* (concluzie, deznodământ);
- *secvențe epice*, construite, de obicei, pe *capitole/subcapitole*, numerotate cu cifre romane și/sau cu titluri/subtitluri, ca unități de construcție a scenei sau de legătură între scene, uneori de factură cinematografică.
- scene (unități compoziționale la nivelul construcției de ansamblu) reprezentative pentru obiectivele artistice ale autorului;
- *planuri* (moduri de încadrare a subiectului), apropiate/depărtate, fixe/mobile, panoramice. Ca element de construcție a romanului, *secvența* cuprinde mai multe evenimente care se succed (într-o ordine cu valoare simbolică).

Dimensiunea: unul, două sau mai multe volume, uneori cu (sub)titluri diferite.

De exemplu, romanul „La Medeleni” de Ionel Teodoreanu este o *trilogie* (alcătuit din trei volume cu subtitlurile „Hotarul nestatornic” (I), „Drumuri” (al II-lea) și „Între vânturi” (al III-lea). Romanul „Cireșarii” al lui Constantin Chiriță are cinci volume: „Cavalerii florii de cireș” (I), „Castelul fetei în alb” (al II-lea), „Roata norocului” (al III-lea), „Aripi de zăpadă” (al IV-lea), și „Drum bun, cireșarii!” (al V-lea).

• în general, *compoziția este de mare întindere* și înfățișează *tabloul de ansamblu al unei epoci, al unei societăți (frescă)*;

Timpul:

— *îndelungat*, zeci și sute de ani;

- cu *valoare simbolică*, adeseori;
- *evenimential* (al acțiunii) care devine cadrul acțiunii, definitoriu pentru natura scrierii:
 - a) *istorică/de epocă*;
 - b) *de actualitate/modernă*;
 - c) *de anticipație*;
- *datează* evenimentele:
- *narativ* (al povestirii propriu-zise), care:
 - *înregistrează* acțiunea cronologic sau discontinuu (cu întoarceri în timp sau cu anticipări);
 - *reconstituie* trăirile personajelor (timp interior), întrerupând relatarea cronologică în favoarea celei subiective, în care timpul se dilată sau se contractă.
 - *dă valoare simbolică* unui eveniment sau tuturor.

Spațiul are, ca și timpul, *valoare simbolică*, sugerând condiția socială a personajelor, preocupările și aspirațiile acestora;

Spațiul-cadru corespunde *timpului evenimential*, focalizând acțiunea; locuri diferite, numeroase, cuprinzătoare.

Acțiunea de tip tradițional:

- a) *complicată* (cu număr mare de personaje);
- b) *ramificată* printr-un conflict exterior (politic, social) sau interior (sufletesc); principal și altele secundare;
- c) *gradată* (înlănțuie momentele subiectului în ordinea consacrată);
- d) *densă* (dinamică).

Personajele:

- numeroase, aparținând tuturor claselor (păturilor sociale) deci, o varietate de *tipuri umane*:
- principale / secundare / episodice;
- individuale / colective;
- simbolice;
- legendare (martori ai timpului lor și ai marilor valori spirituale).
- *urmărite în evoluție*.

Viziunea autorului asociază/alternează *modalități narative diferite* în funcție de obiectivele artistice:

- *întrepătrunderea modurilor de expunere*:
- *narațiunea* (de tipuri diferite);
- *descrierea, descrierea-cadru*;
- *pauza descriptivă* (insertia descrierii într-o, secvență cu un alt conținut);
- *monologul exterior și interior*,
- *dialogul*.

Protagonistul / protagoniștii are / au semnificații complexe:

- a) în plan general-uman (sunt tipuri umane general-valabile);
 - b) ca exponent al unei acțiuni îndepărtate ca timp;
- problematica variată, care permite considerarea romanului aparținând unui / unor anumit tip / tipuri.
 - *construcția simetrică / asimetrică*;

— *alternanța*, uneori a planurilor, prin *tehnica contrapunctului* (în literatură: dezvoltarea aceleiași teme în medii și momente diferite, marcând semnificația comună a secvențelor epice);

— „anularea” acțiunii, în romanele de analiză (în special moderne) și înlocuirea cu „tranșe” din existența cotidiană sau reducerea la strictul necesar, pentru evocarea vieții dinăuntrul ei și surprinderea stărilor sufletești și a dinamicii sentimentelor.

Vocea naratorului este vocea din text care îi relatează cititorului acțiunea. În funcție de poziția adoptată de narator în raport cu textul se vorbește despre următoarele tipuri de *narațiune*:

— *la persoana a III-a*, când autorul se află deasupra tuturor acțiunilor, știe totul și îi povestește și cititorului (este *omniscient*);

— *la persoana I*: autorul ia parte la acțiune și povestește cititorului ceea ce vede, aude și simte.

— *impersonală*: naratorul se ascunde în spatele personajelor, lăsându-le să acționeze singure.

Momentele subiectului sunt prezentate amănunțit:

— *expozițiunea este amplă* și te introduce direct în existența protagoniștilor;

— *intriga* este reprezentată de un conflict principal și de mai multe secundare;

— acțiunea *nu evoluează rapid* spre deznodământ, ci cunoaște numeroase planuri, desfășurându-se în locuri diferite și într-un timp îndelungat (este complexă).

„Miorița”

— comentariu literar —

În „Istoria literaturii române”, criticul și istoricul literar George Călinescu a afirmat că la baza literaturii române stau patru mituri:

— **mitul existenței pastorale a poporului român** („Miorița”);

— **mitul estetic**, conform căruia creația, inclusiv cea artistică, trebuie să aibă drept fundament o jertfă („Monastirea Argeșului”);

— **formarea poporului român** din romani și daci, prezentată figurat în („Traian și Dochia”);

— **mitul erotic** („Zburătorul”),

Balada populară „Miorița” a fost culeasă de Alecu Russo din munții Vrancei în 1850 și dată spre publicare lui Vasile Alecsandri, care a inclus-o în „*Poezii populare ale românilor*”, (1852).

Deși are în jur de 150 de ani vechime, ea circulă și astăzi, în peste 1400 de variante, atât ca baladă populară, cât și ca bocet, cântec de leagăn și colind, pe întreg cuprinsul țării.

Balada populară este o specie a genului epic, în versuri negrupate în strofe, de mare întindere, cu o acțiune simplă, lineară, menită să aducă în prim-plan personajele, puține, dar prezentate în antiteză.

În cazul „Mioriței”, acțiunea se desfășoară „Pe un picior de plai/ Pe-o gură de rai”, deci într-un spațiu fantastic și în același timp feeric (rai = paradis).

Momentul este unul atemporal. Un veșnic prezent, expresie a transumanței (procesul de migrație a turmelor de oi, însoțite de stăpânii lor spre șes o dată cu sorirea

toamnei și înapoi la munte primăvara), așa cum rezultă din verbul la indicativ prezent „se cobor” și din interjecția verbală „iată”.

Conținutul (subiectul) este simplu: trei ciobani, reprezentând cele trei mari provincii românești (Moldova, Țara Românească și Ardealul) și-au unit turmele pentru a ierna la câmpie.

Doi dintre ei (ungureanul și vrânceanul) devin invidioși pe moldovean și se hotărăsc să-l omoare, pe la apusul soarelui.

Se întâmplă, însă, ceva neașteptat: între oile moldoveanului se află una năzdrăvană (adică, cu puteri fantastice), care află de existența complotului și i-l dezvăluie stăpânului.

Ea s-a manifestat deosebit timp de trei zile (a behăit, s-a agitat, nu a mâncat) pentru a atrage atenția stăpânului și a-i putea expune pericolul ce îl pândește.

Între cioban și oaie are loc un dialog plin de afecțiune, presărat cu numeroase diminutive, semn că, pentru ea, stăpânul este unicul cioban din lume, iar pentru el, ea este familia lui.

„— Mioriță laie, / Laie, bucălaie, / De trei zile-ncoace / Gura nu-ți mai tace! / Ori iarba nu-ți place / Ori ești bolnăvioară, / Drăguță mioară? /

— Drăguțule bace! / Dă-ți oile-ncoace / La negru zăvoi / Că-i iarbă de noi / și umbră de voi. / Stăpâne, stăpâne, / Îți cheamă ș-un câne / Cel mai bărbătesc / Și cel mai frățesc...”

Aflând de posibilitatea morții, ciobanul moldovean adoptă o atitudine demnă, senina, făcându-și, liric, testamentul.

Deci, deși balada este o specie epică, în „Miorița” partea cea mai întinsă (aproximativ 80 de versuri din cele 123) este una lirică, din care se deduce sufletul românului.

Această parte a baladei este de o mare frumusețe și cuprinde următoarele motive:

- testamentul;
- alegoria moarte-nuntă;
- măicuța bătrână căutându-și fiul.

În testament, ciobanul lasă cu limbă de moarte să fie îngropat în universul său familiar, dând glas comuniunii omului din popor cu natura:

„Ca să mă îngroape / Aice pe-aproape, / În strunga de oi / Să fiu tot cu voi;/
În dosul stâniei / Să-mi aud câinii; / Aste să le spui / Iar la cap să-mi pui /
Fluieraș de fag / Mult zice cu drag! / Fluieraș de os, / Mult zice duios! /
Fluieraș de soc / Mult zice cu foc! / Vântul când a bate / Prin ele-a răzbate /
Ș-oile s-or strânge / Pe mine m-or plânge / Cu lacrimi de sânge!”

Din conținutul versurilor aflăm concepția românului despre moarte: aceasta nu este decât o continuare a vieții, într-un alt loc.

Ciobanul se arată cunoscător al tradițiilor și obiceiurilor: celui care a murit nelumit i se organizează o înmormântare ca o nuntă.

De aceea, mesajul lui către toți cei care vor întreba de el este: „Să le spui curat / Că m-am însurat!”

Prezentarea ceremonialului nupțial apare, însă, inversat, la o lectură atentă: nunta nu este altceva decât alegoria morții. Ciobanul se însoară „cu-a lumii mireasă” (nimeni alta decât moartea), la nunta lui a căzut o stea (simbolul morții), iar prezența simultană a celor două corpuri cosmice sugerează apocalipsa.

*„Soarele și luna / Mi-au ținut cununa, / Brazi și pălținași / i-am avut nuntași /
Preoți, munții mari, / Paseri, lăutari, / Păsărele mii / Și stele făclii!”*

Tot în partea testamentară, apar două portrete, de o mare frumusețe morală: al fiului, realizat de mamă și-al mamei, creionat de fiu.

Cele două portrete prezintă idealurile: de frumusețe masculină (fiul) și de dragoste maternă (mama), deci sunt tipice:

*„Cine-a cunoscut / Cine mi-a văzut / Mândru ciobănel / Tras printr-un inel?/
Fețișoara lui, / Spuma laptelui; / Mustăcioara lui, / Spicul grâului; /
Perișorul lui, / Pana corbului; / Ochișorii lui, / Mura câmpului!”*

*„Măicuță bătrână / Cu brâul de lână, / Din ochi lăcrimând, / Pe câmp alergând, / Pe toți
întrebând / Și la toți zicând:”*

Portretul fizic al tânărului este alcătuit dintr-o suită de metafore inspirate din elementele naturii în care a trăit și unde vrea să fie înmormântat. Cel al mamei este constituit preponderent din verbe la gerunziu care exprimă o acțiune continuă, sugerând zbuciumul sufletesc al acesteia.

Balada „Miorița” a fost privită, încă de la apariție, ca reprezentativă pentru spiritualitatea poporului nostru. Totuși, prin lipsa unei acțiuni consistente, și mai ales a punctului culminant și a deznodământului (nu știm ce s-a întâmplat cu ciobanul moldovean!), ea a dat naștere unor interpretări contradictorii: „pesimiștii” au considerat că poporul român este pasiv în fața morții, ca și ciobanul mioritic; „optimiștii” susțin că, dimpotrivă, poporul român este un iubitor de viață, cu o atitudine activă în fața acesteia și a morții: în baladă, moartea nu este o certitudine, ci o posibilitate (o ipoteză): „De-a fi să mor”.

Cea mai frumoasă interpretare a dat-o Mircea Eliade, în lucrarea „De la Zamolxe la Gingis-han” „românul a avut mereu puterea să-și transforme durerea într-o creație spirituală de mare elevație”, deci felul în care tânărul cioban își imaginează înmormântarea nu este altceva decât reflectarea atitudinii sale în fața crudului destin.

Oglindă a sufletului românesc, mărturie peste veacuri despre geniul creator al poporului nostru, „Miorița” a reprezentat o permanentă sursă de inspirație pentru literatura cultă: romanul „Baltagul” al lui Mihail Sadoveanu, (care are ca moto chiar un vers din această baladă), sau poezia „Mai am un singur dor” a lui Mihai Eminescu, considerată de Garabet Ibrăileanu „«Miorița» poetului.”

„Toma Alimoș” (baladă populară) — analiză literară —

Ca în orice baladă, acțiunea este simplă, lineară, deoarece nu se află în centrul atenției, accentul căzând pe personajul principal pozitiv.

Expozițiunea aduce în fața ochilor cititorului un spațiu geografic românesc fără nume: „*La poalele muntelui, / Muntelui Pleșuvului / Pe câmpia verde-întinsă / Și de cetine coprinsă*”

Timpul este și el vag, semn că astfel de fapte s-au putut petrece oricând în Evul Mediu românesc: câmpia verde ar sugera primăvara, iar faptele vin să confirme acest anotimp.

Având un răgaz, haiducul Toma Alimoș șade „*tolănit și cu murgul priponit*” alături. Dorința lui este a închina cu un om, sătul de viața de pribegie și plină de pericole.

El aduce un omagiu naturii (copacilor, armelor) care i-a fost singura familie, dar tânjește după o prezență omenească. Asistăm, deci, la un ritual închinat vinului într-un monolog liric, ce exprimă contopirea haiducului cu natura.

Pădurea, personificată, îi răspunde prevestind urmarea: „se cutremura”.

Ghinionul face ca cel care apare să fie chiar „*stăpânul moșiilor / și domnul câmpiilor*”, boierul Manea.

Desfășurarea acțiunii:

Boierul, furios, cere socoteală haiducului pentru călcarea moșiilor, pentru alte pagube, imaginare, disproporționate, cerând drept vamă murgul acestuia, care-i era lui Toma ca un frate. Haiducul îi propune să bea cu el un păhărel, după care vor analiza situația și va plăti pagubele. Boierul se preface că acceptă, dar cu o mână ia plosca, iar cu cealaltă îl înjunghie mișelește.

Punctul culminant este momentul justițiar, care-l ridică pe haiduc la dimensiunile unui erou fabulos. Haiducul își adună ultimele puteri, își încinge pânțelele cu brâul și pleacă, în urmărirea boierului, călare și chiar zburând, ca în basme.

El îl ajunge din urmă pe laș și îi taie capul, lăsându-l în țărână pentru ca, pe lumea cealaltă să nu-și găsească liniștea.

Deznodământul reprezintă un moment înălțător: după ce și-a amânat moartea, haiducul se pregătește pentru ea; simțindu-și sfârșitul aproape, Toma Alimoș își face testamentul pe care îl încredințează calului. El cere să fie înmormântat în natură, într-o groapă săpată de cal cu piciorul și să aibă bujori și busuioc „la cap și la picioare”.

După ce îl va îngropa, calul va merge la noul stăpân, desemnat de Toma Alimoș din rândul celorlalți haiduci, transmițând, astfel, rânduiala haiduciei. Glasul codrului devine un bocet cosmic.

Ca în orice baladă, personajele sunt:

- puține (deoarece acțiunea este simplă, lineară, menită să pună în lumină personajele);
- prezentate în antiteză;
- reale și fantastice; umane și animaliere;

1) **Toma Alimoș** este personajul principal pozitiv, construit, după modelul real al haiducului cunoscut sub acest nume în mod direct, încă de la început, precizându-se condiția socială și originea.

Portretul fizic al haiducului este unul specific idealului de frumusețe masculină al poporului român: suplu, tras prin inel, dar impozant „*nalt la stat*, cum se spune și în basme, cu ochii negri „ca mura câmpului”.

Portretul moral: Fiind reprezentantul poporului, el este copleșit de calitate dovedindu-se astfel simpatia populară față de erou: Sfătos, comunicativ și deștept: „mare /a sfat; foarte viteaz (asemănându-se cu eroii pozitivi ai basmelor): „viteaz cum n-a mai stat — gradul superlativ absolut; ospitalier și sincer: „Pân-atuncea, măi fârtate, / Dă-ți mânia la o parte / Și bea ici pe jumătate.”

De asemenea, el este înfrățit cu natura: pentru orice haiduc, natura este casa, mediul de viață, iar elementele naturii rudele lui. Copacii (și este menționată varietatea acestora în semn de simpatie) îi sunt „frățiori de poteri ascunzători”. Codrul reacționează omenește: „se cutremură” intuind soarta haiducului, îi mângâie fruntea și-i sărută mâna, iar armele îi sunt surori.

În natură a trăit și în natură vrea să fie înmormântat, simplu, direct în pământul peste care s-a presărat „fânișor” (element al naturii), cu flori de câmp la cap și la picioare. În final, natura îl va primi la sân și-i va veghea somnul ca o mamă.

Dragostea pe care o are pentru calul lui este una deosebită, specific românească: s-a constatat că românul considera animalele domestice o a doua familie, umanizându-le.

El i se adresează calului cu diminutivele „murguțule” și „drăguțule”, îl gătește „cu pripoane de argint” și îi încredințează testamentul.

Toma este cumpătat, calculat, susținând justiția dreaptă:
„ce-am văzut / om mai vedea / ce-am făcut / om judeca”

Toma promovează înțelegerea între oameni, prietenos: „...frate Mane.”

Personajul înfăptuiește dreptatea: pedepsește un criminal și o face în numele unei străvechi etici populare, în numele unui cod cavaleresc. El se înscrie, astfel, alături de *Pintea*, *Corbea*, *Miu haiducul*, în galeria eroilor justițiarilor. Pedepsind pe dușman, haiducul exclamă cu satisfacția cerută de-o faptă mare, de o judecată necesară și înfăptuită:
„Ce-am gândit / am izbândit.”

Cu puteri supraomenești, el își adună intestinele, își legă strâns rana cu brâul, îl urmărește pe boier și-l depășește chiar, deși acesta fugise de mult timp.

În concluzie, Toma Alimoș sintetizează cele mai alese însușiri ale poporului român, luptând pentru înfăptuirea dreptății.

2) **Manea** este personajul principal negativ, construit după modelul boierului tipic, neagreat de popor.

Disprețul creatorului popular față de tagma exploatatorului se vede din portretul fizic, caricatural, al boierului: „Manea / slutul / și urâtul, / Manea / grosul / ș-arțăgosul.”

Fiind reprezentantul exploatatorilor, el este copleșit, intenționat, de defecte: impulsiv, pus pe sfadă: „și venea, märe, venea / cu părul lăsat în vânt / cu măciuca de pământ”.

Caută pricini (imaginare de ceartă) : „Am venit ca să-mi dai seamă / la să-mi dai pe murgul vamă.”

Are simțul proprietății private foarte dezvoltat. Dacă pentru haiduc, natura este casa, este locul drag unde trăiește și unde vrea să moară, pentru boier, natura este o avere personală, așa cum sugerează dativul etic „mi-”: „Florile mi le-ai călcat / Livezi verzi mi-ai încurcat.”

Satul întreg este proprietatea lui: „*Copile, mi-ai înșelat*”

Cu alte cuvinte, el nu apără natura pentru ea însăși, ci pentru a-și rotunji proprietățile.

Manea urăște pe haiduci: „*Bună ziua, verișcane!*”

Substantivul „verișcane” este format de la cuvântul de bază „văr” cu sufixul augmentativ „-ișcan.” Este știut că augmentativele te ajută să-ți exprimi disprețul, dezgustul, sila, repulsia față de cineva.

Fiind laș, el profită de neatenția haiducului și-l lovește mișelește, după care fuge: „*vitejia, cu fuga*”.

În concluzie, putem spune că boierul este personajul care își merită soarta.

3) Calul haiducului

În baladele și basmele populare, există animale fantastice care vin în sprijinul eroului pozitiv.

Din diminutivul „murguțule” putem deduce ca acesta este un cal de culoare închisă. Cert este faptul că are puteri neobișnuite, pentru care se bucură de simpatia stăpânului: el înțelege graiul omenesc, are sentimente, îi îndeplinește haiducului ultimele dorințe (testamentul), zboară, ajungându-l pe boier și oferind haiducului o poziție avantajoasă, încât acesta, dintr-o lovitură îi taie capul dușmanului.

Deoarece baladele populare se mai numesc și *cântece bătrânești*, ele au o muzicalitate specială, generată de versurile scurte și de rimă, la care se adaugă acompaniamentul instrumental. În balada „Toma Alimoș”, versurile nu sunt grupate în strofe. Între momentele mari ale acțiunii, sunt lăsate spații mai largi.

Versurile au măsura de 7-8 silabe, iar rima pereche se împletește cu monorima.

Lexicul este cel de bază, cu numeroși termeni populari și chiar regionali din partea de sud a țării, de unde este culeasă varianta.

Se remarcă prezența a numeroase elemente vegetale (*fagi, paltini, ulmi, brazii, busuioc, foicică*) și geografice (*câmpii, munți*), în fapt elemente ale naturii, cu scopul de a evidenția legătura cu mediul înconjurător a omului din popor.

Impresionant este „discursul” haiducului, realizat în stil popular, cu numeroase forme inversate ale verbului, cu multe diminutive și exprimând strânsa legătură cu natura, prin lanțul de enumerații ale elementelor acesteia: „— *Închinat-aș și n-am cui! / Închinat-aș murgului, / murgului sireapului / dar mi-e murgul vită mută, / mă privește și m-ascultă, / n-are gură să-mi răspundă! / Închinat-aș armelor, / armelor drăguțelor / armelor surorilor, / dar și ele-s fiare reci, / prinse-n teci / de lemne seci. / Închinat-oi codrilor, / ulmilor / și fagilor, / brazilor, / paltinilor, / că-mi sunt mie frățiori, / De poteri ascunzători; / de-oi muri, / m-or tot umbri, / cu frunza m-or învăli, / Cu freamățul m-or jeli!*”

Cele patru semne de exclamare redau trăirea sufletească intensă a personajului, căci mai presus de ideea dragostei față de natură, se desprinde cea a iubirii de oameni.

Ritmul trohaic, specific baladelor populare, sporește atmosfera apăsătoare și anunță tragismul morții haiducului.

Caracteristicile unei balade populare :

BALADA POPULARĂ

- creație în *versuri astrofice*;
- aparține *genului epic*, autorul exprimă *indirect* sentimentele și gândurile, cu ajutorul *acțiunii* și al personajelor;
- deși dă impresia de neimplicare în faptele relatate (narațiunea se face la persoana a III-a), *naratorul își face simțite sentimentele* (personajul pozitiv este cel preferat și înzestrat numai cu calitate),
- acțiune *simplă, lineară*;
- are *subiect*, cu momentele lui;
- relatează *întâmplări neobișnuite (apare fabulosul)* din trecut;
- conține *elemente reale*, atestate istoric;
- *personaje puține (chiar două) prezentate în antiteză*, atât fizic, cât și moral, *personaje-simbol*;
- personajele sunt atât *umane, cât și animaliere* (oaie, cal, câine, corb etc.);
- *accentul nu este pus pe acțiune, ci pe eroul pozitiv*, care seamănă cu cel din basmele populare, având și trăsături fantastice și care luptă pentru victoria binelui;
- se exprimă *comuniunea omului din popor cu natura*, cadrul natural participând intens la acțiune;
- cele foarte vechi păstrează din „cântecele bătrânești” (care erau efectiv cântate), *formula introductivă*, necesară captării auditoriului și o *axă epică* ce includea anumite momente specifice: descrierea cadrului întâmplării, prezentarea eroului, apariția factorului negativ etc.;
- deși eroul pozitiv are puteri supranaturale, *finalul nu este întotdeauna fericit* ca în basme; *nunta din basme este înlocuită cu o altă „nuntă”, cea dintre om și natură*;
- deși *finalul are o anumită notă de tristețe, este înălțător*, apare, ca în tragedii, un *puternic sentiment al destinului*;
- la baladele populare lungi, între episoadele semnificative sunt lăsate spații libere, sugerând o *fragmentare pe părți*;
- degajă *muzicalitate*, prin *versurile scurte*, prin *rimă (monorima sau pereche)*, prin *formulele conținute*;
- în structură, găsim *antiteză (paralelism)*, *simetrie, repetiții*;
- apar *pasaje lirice*, care dovedesc implicarea *afectivă a naratorului*;
- aparținând literaturii populare, are trăsăturile acesteia: *orală, colectivă, anonimă, variată, națională, sincretică*.

**„Pașa Hassan”
de George Coșbuc
— baladă cultă —**

O parte însemnată a creației lui George Coșbuc evocă figurile legendare ale unor eroi ai neamului. Decebal („Decebal către popor”), Gelu („Moartea lui Gelu”) sau Mihai Viteazul, care se impune în balada cultă „Pașa Hassan”, publicată inițial în revista „Vatra” (1894) și republicată în volumul „Cântece de vitejie” (1904).

Ca multe alte opere culte, aceasta are o sursă de inspirație literară, respectiv „Românii supt Mihai-voievod Viteazul” de Nicolae Bălcescu, mai concret „Cartea a III-a” cu subtitlul „Călugărenii”, capitolul XVII, în care Mihai este comparat cu semizeii cântați odinioară de Homer.

Pornind de aici, în opera lui George Coșbuc se va instala fabulosul, balada tinzând spre epeic, prin dimensiunile supranaturale ale lui Mihai.

Ca orice baladă, este o operă epică în versuri, de întindere medie (12 strofe a șase versuri), inspirată din trecutul glorios, care prezintă fapte eroice: oștirea română condusă de Mihai dă o puternică lovitură armatei otomane avându-i în frunte pe Pașa Hassan și pe Sinan-pașa.

Acțiunea baladei este simplă, lineară și se desfășoară dinamic și ascendent, punând în lumină personajele. Vagul temporal și cel spațial aparțin lumii baladei, căci personajul principal pozitiv (Mihai) seamănă cu eroii legendari.

Ea începe în momentul în care Mihai pătrunde pe câmpul de luptă, nimicindu-i pe turci sub ochii îngroziți ai pașei, care stă „sub poala pădurii”.

Acțiunea va continua printr-o urmărire a pașei de către Mihai, cu scopul de dezvoltare a conflictului, fie pașnic („Stăi, pașă, o vorba de-aproape să-ți spun”), fie prin lupta dintre ei, urmărire ce va spori măreția românului și va acoperi de ridicol pe turc (el va scăpa prin fugă, ca un laș, și se va ascunde în corturi).

Balada preia din structura basmului lupta dintre bine și rău, construind personajele în antiteză. Mihai este reprezentantul binelui: el seamănă inițial cu un arhanghel a cărui armă („fulgeru-n mână”) va ucide „fiara.”

Din puternica armată turcească nu va rămâne nimic: aceasta va cădea „în mocirlă”, „val după val”, redusă la nimicul noroiului, sau se va împrăștia „ca pleava vânturată”.

Românul pare o forță dezlănțuită a naturii, din comparațiile „ca volbura toamnei”, „ca lupu-ntre oi”, ca și din metaforele „vine furtună”, „e suflet de vânt”.

El va deveni, astfel, un erou simbolic, civilizatorul, care are ca obiectiv asigurarea păcii și menținerea independenței.

Numeroase hiperbole metaforice aduc în prim-plan portretul lui Mihai, asemenea unui semizeu: „*Sălbaticul vodă e-n zale și-n fier, / Și zalele-i zuruie crunte, / Gigantică poart-o cupolă pe frunte, / Și vorba-i e tunet, răsuflatul ger, / Iar barda din stânga-i ajunge la cer, / Și vodă-i un munte.*”

Dacă românul apare ca un personaj de mit, Hassan este minimalizat până la grotesc, stârnind râsul cititorului:

„*Turbanul îi cade și-l lasă căzut; / Își rupe cu mâna vestmântul, / Că-n largile-i haine se-mpiedică vântul, / Și lui i se pare că-n loc e ținut.*”

Caricaturală este, mai ales, imaginea lui Hassan care „*Aleargă de groaza pieirii bătut / Mănâncă pământul.*”

Ca și în vechile cântece bătrânești, Mihai este văzut de îngrozitul pașă ca o întruchipare a naturii neîmblânzite, care îi distruge pe dușmani.

În balade, uneori, la faptele eroice iau parte mulțimi. Și aici, apar românii, care „zboară” ca și voievodul lor și fac minuni de vitejie, în antiteză cu turcii, care alcătuiesc o mulțime eterogenă, „-nvrăjbită”, redusă curând la „țăriile plevei.”

În concluzie, putem spune că lucrarea „Pașa Hassan” de George Coșbuc este o baladă cultă, în care autorul valorifică trăsăturile de bază ale cântecului bătrânesc și evocă o figură legendară a istoriei noastre, ale cărei dimensiuni o proiectează în mit.

Muzicalitatea specifică a unui cântec este dată la Coșbuc în special de perfecțiunea metrică, de ultimul vers, mai scurt, al strofei, de rimele ingenios construite (a, b, b, a, a, b) și de ritmul amfibrahic, ceea ce-l confirmă pe poet ca „savant prin metrică”, cum spunea Pompiliu Constantinescu.

Caracteristicile unei balade culte :

BALADA CULTĂ:

- creație în *versuri strofice*;
- aparține *genului epic*, autorul își exprimă *indirect* sentimentele și gândurile, cu autorul *acțiunii* și al *personajelor*;
- nararea faptelor se face la persoana a III-a, dând impresia că *naratorul nu se implică* (deși prezența lui este simțită, în atitudinea față de personaje);
- uneori, la început, se înfiripă un *scurt dialog* între solicitanți și cel ce va zice balada;
- *acțiune simplă, lineară*;
- are *subiect*, cu momentele lui;
- relatează *întâmplări neobișnuite (apare fabulosul)*, atât din trecut, cât și din prezent;
- conține *elemente reale, atestate istoric*;
- personaje *puține (chiar două)*, prezentate în *antiteză* atât fizic cât și moral, personaje-simbol;
- personajele sunt atât *umane*, cât și din *regnul vegetal sau animal*;
- *accentul nu este pus pe acțiune*, ci pe *eroul pozitiv*, care seamănă cu cel din basmele populare/culte, având trăsături fantastice și luptând pentru întronarea binelui;
- este *prezentă natura*, cu *rol simbolic* și participând la acțiune;
- unele mai păstrează o *formulă introductivă* sau o *invocare a menestrelului* de a zice un cântec de demult, altele încep direct cu descrierea cadrului întâmplării;
- unele includ în titlu sau în subtitlu termenul de „*baladă*”, altele nu;
- finalul, fie că reprezintă victoria, fie că exprimă înfrângerea eroului, are ceva *simbolic, măreț* (în ciuda, uneori, a tonului elegiac);
- *strofele sunt egale ca număr de versuri*, sau *inegale*, ultimele dispuse însă, ca un refren; apar simetria, paralelismul (antiteza), repetiția;
- degajă *muzicalitate prin versificație* (rimă, măsură — un vers mai scurt dispus simetric, prin așa-zisul refren, prin celelalte tehnici de compoziție);
- apar *pasaje lirice*, care dovedesc implicarea afectivă a naratorului;
- aparținând literaturii culte, poartă amprenta trăsăturilor acesteia: *scrisă, originală, limbaj literar* etc.

„Câinele și cățelul” de Grigore Alexandrescu —fabulă—

Povestirea scurtă, în versuri sau în proză, în care scriitorul critică defecte omenești, punându-le pe seama animalelor, plantelor sau obiectelor, având valoare educativă, se numește *fabulă*.

De obicei, în structura unei fabule, distingem două părți:

1) povestirea propriu-zisă („corpul”);

2) morala (învățătura, îndemnul, recomandarea) „sufletul”, aflată fie la început, fie la mijloc sau la sfârșit.

De regulă, povestirea are dimensiuni reduse și se poate ușor transforma într-o scenetă (mică piesă de teatru).

La Grigore Alexandrescu, surprindem o evoluție de la epic la dramatic: povestirea este înlocuită cu dialogul viu și, deși el nu a scris piese de teatru, fabulele lui apelează la mijloacele comediografului.

Astfel, fabula „Câinele și cățelul” debutează cu linia de dialog ce anunță monologul pompos al dulăului Samson pe tema egalității sociale, deci se intră direct în subiect.

Acesta se arată verbal, solidar cu toate „lighioanele” „măcar și cea mai proastă”, simbolizând pe oratorul *demagog* și *fățarnic*, ce una susține și alta face.

Cu mult talent, autorul alege ca interlocutor „un bou oarecare”, simbol al prostiei, deci al lipsei de păreri personale și de replică.

Amăgit (păcălit) de discursul dulăului, un cățel, Samurache (simbolizând pe omul naiv) se apropie „să-și arate iubirea”, numindu-l pe acesta „frate”.

Acest apelativ are un efect neașteptat. Samson, „plin de mânie” îl amenință cu o bătaie soră cu moartea și îl jignește („lichea nerușinată”), tăindu-i chef de egalitate.

Personajele animaliere aduse în scenă, de regulă puține, (pentru că și acțiunea este simplă) câinele, cățelul, boul — ultimul fiind, de fapt, spectator, dau la iveală aspectele negative ale conduitei umane, în special pe cele specifice feudalismului, fiindcă autorul posedă „o știință a conducerii acțiunii și a distribuirii rolurilor, ca și în mânuirea limbii...”

Altfel spus, „spectacolul” fabulei este pus în scenă cu un excelent simț al observației morale, al situațiilor, trecând peste formulele introductive, asemănătoare cu cele din basme, prezente și în alte fabule.

Așa cum observăm, acțiunea este simplă, lineară, petrecută într-un singur plan, ca pe o scenă (imaginară).

Locul și timpul nu sunt precizate, semn că astfel de situații (discursuri demagogice, oameni fățarnici) vor exista mereu, oriunde, căci defectele sunt eterne.

Personajele sunt, de regulă, în antiteză totală. Astfel, cei doi protagoniști se deosebesc atât fizic (Samson — dulău, Samurache — cățel), cât și moral: Samson, dornic de a parveni în societate, uzând de toate mijloacele (falsă modestie, aroganță violentă); Samurache, naiv, credul, fire slabă, care trăiește în umbra celor puternici.

Chiar onomastica lor sugerează antiteza: „Samson” — personaj legendar, puternic, impresionant. „Samurache” — sufixul „ache” de origine greacă, sugerând prostia, ignoranța (ca și la A. Dandanache).

Mesajul autorului transmis prin morală (cele două versuri, așezate la final, separat), este de a dezvălui contemporanilor (cititorului) contrastul între ceea ce sunt și ceea ce par mulți dintre cei din jur, din dorința de a parveni. Este un sfat indirect pentru cei slabi (naivi), de a fi mai atenți și mai neîncredători. „*Aceasta între noi adesea o vedem, / Și numai cu cei mari egalitate vrem.*”

Întrucât importanța cade pe mesajul educativ, figurile de stil sunt puține: metafore: „dulău de curte ce lătra foarte tare”, „lichea nerușinată”; epitete: „capriții deșarte”, „un bou oarecare”, „simplu privitor”; enumerații: „(nu) mândrie, nici capriții”; inversiuni: „așa vorbea deunăzi [...]”.

În general, fabula conține elemente caracteristice limbii vorbite, replici vii, naturale (firești) dând oralitate stilului: exclamații, interogații, întreruperi și inversiuni.

Așa se explică și metrica diferită a versurilor: 6-14 silabe, dând impresia unei proze ritmate.

În concluzie, putem spune că această operă literară aparține, prin caracteristicile ei, acestei specii literare.

„Bivolul și coțofana” de George Topârceanu —fabulă—

Fabula este o specie literară epică, în versuri sau în proză, în general scurtă, în care se critică defecte omenești puse pe seama animalelor, plantelor sau altor elemente ale naturii, cu scopul îndreptării acestora.

Ca orice fabulă, aceasta este alcătuită din două părți: povestirea propriu-zisă, (în care apar personajele animale) și morala.

Povestirea este realizată prin două moduri de expunere: narațiunea și dialogul.

Locul nu este precizat, semn că astfel de întâmplări pot avea loc oriunde. El poate fi dedus: dacă personajul principal este un bivol, atunci scena respectivă este un câmp de trifoi.

Timpul nu este nici el precizat, semn că asemenea întâmplări sunt permanente. Putem deduce că este vară, așa cum sugerează versul: „... Că mă apără de muște, de țânțari și de tăuni... .. Și de alte spurcăciuni...”

Într-o zi, pe când un bivol păștea, cu o coțofană plimbându-se pe spatele lui, a fost văzut de un cățel. Aceasta s-a gândit că, urcându-se și el pe spatele bivolului, ar scăpa de efortul de a se deplasa. Îndată ce câinele a ajuns la locul mult dorit, bivolul a tresărit, dar i-a luat doar câteva secunde să-și revină după impactul cu inamicul și „să-l răstoarne”, „să-l ia în coarne” și apoi să-l lase fără suflare „în trifoi.”

Ca să-i fie de învățătură, bivolul i-a ținut cățelului o lecție verbală în care i-a explicat că el permite coțofenei să-i stea în spate, deoarece îl apără de insecte.

Morala este următoarea: nimeni nu face nimic pentru cineva pe gratis, ci așteaptă un serviciu în schimb.

Observăm că acțiunea este simplă, ca în toate fabulele surprinzând faptele esențiale ale personajelor, în funcție de care să putem deduce caracterul acestora.

Astfel, *bivolul*, deși este „mare” mănâncă, deci face ceea ce este specific rasei lui, sugerând că a ajuns puternic prin efort propriu.

Coțofana, mică și iute, aleargă după insecte, realizând două scopuri: se hrănește, dar îl apără și pe bivol, încât acesta îi permite să se plimbe pe spinarea lui.

Cățelul, așa cum arată și diminutivul, este mic, dar șmecher, gândind numai cum să profite de alții, fără să facă ceva util.

Din comportarea animalelor, observăm că autorul le-a ales astfel încât să semene bine cu anumite tipuri de oameni.

Altfel spus, sub înfățișarea și comportarea acestor animale, noi putem descoperi cu ușurință pe oamenii din jur, care au anumite defecte grave, de care nu încearcă să scape. Deci, fabula are, prin excelență, o realizare alegorică.

Deoarece acțiunea este simplă, petrecută într-un singur loc (un câmp cu trifoi) și într-un timp scurt, personajele sunt puține (trei) dintre care numai două sunt implicate, concret, în acțiune: bivolul și cățelul.

Titlul ales de autor poate sugera un aspect frumos al relațiilor dintre oameni și exprima o lungă prietenie. Din nefericire, așa cum rezultă din spusele bivolului, nu este o prietenie sinceră, ci bazată pe interes, așa cum reiese și din morala fabulei.

În concluzie, putem spune despre această lectură că este o fabulă în versuri, deoarece întrunește toate caracteristicile acestei specii literare.

Alături de George Topârceanu au mai scris fabule: Anton Pann, Alecu Donici, Tudor Arghezi, însă cel mai mare fabulist rămâne Grigore Alexandrescu, care a excelat în acest gen literar. Din creația lui amintim: „Lupul moralist”, „Vulpea liberală”, „Boul și vițelul”, „Câinele și cățelul”, „Atelajul eterogen” și altele.

Caracteristicile unei fabule :

- aparține *genului epic*, este *populară* sau *cultă*, în *versuri* sau în *proză*;
- de *mici dimensiuni*, întrucât *narațiunea este adesea înlocuită cu dialogul*: personajele se prezintă singure;
- povestirea scurtă se aseamănă cu o *scenetă*, cu *puține personaje, dar reprezentative*;
- *locul și timpul sunt vagi*, întărind ideea că asemenea fapte se pot petrece oriunde și oricând;
- *animalele* (plantele, obiectele) *sunt alese cu măiestrie, încât să redea cât mai fidel, trăsăturile personajului pe care-l întruchipează*: furnica — omul harnic; greierele — omul leneș; vulpea — omul șiret; lupul — omul lacom; boul — omul prost; cățelul — omul fricos; măgarul — omul încăpățânat etc.
- sub *vălul alegoriei* se descoperă lumea oamenilor cu defectele eterne;
- fiecare personaj este simbolic, deoarece redă un anumit tip uman, având mai multe defecte, dar dintre toate unul este definitoriu;
- structura are două părți:
 - a) **povestirea redusă (scenetă)** care aduce în fața cititorului personajele cu defectele lor;
 - b) **morala (învățătura)**, de regula scurtă, și care se găsește cel mai des în final, dar și la început sau în interiorul povestirii;
- limbajul folosit este unul comun, prozaic, fără prelucrări literare, deoarece accentul este pus pe satirizarea defectelor;
- fabulele au rol instructiv, dar, mai ales, educativ (moralizator).

„Prâslea cel Voinic și merele de aur”

— rezumat -

A existat odată un împărat care a avut în grădina lui un măr deosebit care făcea fructe de aur. El nu a mâncat niciodată, însă, fructe coapte, deoarece au fost furate în fiecare toamnă, de cum se pârguiau. Cei mai vestiți paznici au încercat să prindă pe hoți, dar nu au reușit. Fiul cel mare al împăratului și-a încercat norocul, dar fără folos. La fel s-a întâmplat, în anul următor, cu cel mijlociu.

Împăratul a hotărât să taie pomul, dar fiul cel mic, Prâslea, a insistat să-l mai lase, ca să păzească și el. Mai chibzuit decât frații săi, el s-a așezat între două țepușe ascuțite, care să îl trezească dacă va adormi. Astfel, a reușit să audă sosirea hoțului și să îl rănească cu săgeata. Când s-a luminat de ziuă, el a dus tatălui său doritele mere coapte.

Prâslea a pornit în căutarea hoțului, însoțit de frații săi și a ajuns la o prăpastie, prin care a coborât pe tărâmul celălalt, cu o frânghie. El a dat peste palatele zmeilor și le-a eliberat pe cele trei fete ținute prizoniere, apoi i-a ucis, în luptă dreaptă, pe zmei.

Revenit la gura prăpastiei, el le-a trimis cu frânghia pe fete pe tărâmul nostru și a reușit să-și păcălească frații care voiau să-l ucidă, legând un pietroi în locul lui.

Rămas singur pe tărâmul celălalt, el a salvat puii unei zgrițuroaice, care l-a răsplătit aducându-l în zbor, în lumea noastră.

El s-a angajat ucenic la argintarul curții și a realizat obiectele cerute de fata cea mică, fiind recunoscut și chemat la împărat. Astfel, se află adevărul, frații cei mari sunt uciși de săgețile ce le cad în cap, iar Prâslea face nuntă cu fata cea mică și preia cârma împărăției.

Caracteristicile unui basm popular :

— basmul este o operă literară epică, în general populară, fiind creată de către un autor necunoscut (anonimă) sau cunoscut, transmisă prin viu grai sau scris, din generație în generație, deci colectivă și națională (răspândită, în diferite variante, pe întreg teritoriul țării și chiar dincolo de granițele ei), sau individuală (originală).

— în basm predomină fantasticul (supranaturalul, fabulosul): Soarele și Luna pot fi furate și puse la loc pe cer după ce au stat într-o „culă”, unii meri fac fructe de aur, oglinzile vorbesc, eroii se pot da de trei ori peste cap prefăcându-se în ce doresc, furcile torc singure etc.

— nu numai întâmplările sau unele obiecte sunt fantastice, ci și unele personaje: zmeii, zmeoaicele, zgrițuroaicele, balaurii, Muma-Pădurii, Diavolul, căpcăunii. Pentru a putea doborî aceste personaje fantastice, eroul pozitiv este înzestrat cu unele puteri supranaturale: este foarte curajos, foarte viteaz, putându-se lupta cu trei zmei și învingându-i, foarte inteligent, prevăzând și evitând anumite situații neplăcute.

— de asemenea, el se poate metamorfoza (transforma) în ce dorește: Greuceanu, din basmul cu același nume, s-a transformat într-un porumbel, pentru a se putea ascunde în copacul din curtea zmeilor și a asculta sfatul zmeoaicelor. Fiind depistat de acestea, s-a transformat, rapid, într-o muscă, strecurându-se chiar în casă. Pentru a învinge pe Diavol, el se va transforma, mai târziu, într-un paloș de oțel care lovește singur;

— acțiunea basmului este complicată și lungă, oferind eroului posibilitatea punerii în evidență a tuturor capacităților sale, pentru a da cititorului speranța în victoria binelui;

— acțiunea se desfășoară atât în lumea noastră, cât și pe tărâmul celălalt, unde locuiesc forțele întinericului, dar unde eroul ajunge foarte simplu, coborând, uneori pe o simplă funie;

— dată fiind complexitatea acțiunii, personajele sunt numeroase, atât principale cât și secundare (episodice), atât pozitive, cât și negative, atât reale, cât și fantastice;

— locul și timpul nu sunt precizate niciodată (sunt vagi), întărind cititorului ideea că astfel de fapte se pot petrece oriunde și oricând, căci temele basmelor sunt cele etern umane: iubirea, invidia, gelozia, hoția, lipsa de milă (înțelegere) a mamei vitrege etc.;

— alături de personaje umane, apar și ființe himerice, animale (cai care zboară mai sus decât norii, căci au mai multe inimi și se hrănesc cu jărat și care vorbesc cu eroul și îi dau sfaturi bune; albine, fluturi, pești, raci, motani etc., toate înfățișate alegoric și care ajută forțele binelui, și balauri, zgrițuroaice, căpcăuni, draci, zmei, care vor răul);

— numeroase obiecte cu puteri miraculoase contribuie la desfășurarea / frânarea acțiunii: fus care înțeapă în deget pe prințesă, producându-i somn veșnic, perie aruncată înaintea dușmanului urmăritor ce se transformă într-o pădure deasă, de netrecut, oglindă vorbitoare sau oglindă care, aruncată înaintea urmăritorului, se transformă într-un alunecuș groaznic, furcă ce toarce singură, mere de aur, de argint, de aramă ce se transformă în palate și invers etc., ca și substanțe tămăduitoare (apă vie, apă dulce, apă moartă);

— în textele basmelor apar cifre simbolice: **3**: trei feciori, trei fete, trei zmei, trei zmeoaice, trei încercări, trei palate, se dădu de trei ori peste cap, merse trei zile și trei nopți etc.; **7**: șapte ani, 77 de pași; **9**: peste 9 mări și 9 țări, cu 99 oca(le); **100**: 100 de ocale de apă, 100 bucăți de carne, 100 de pâini;

— există în basme trei feluri de formule:

a) *de început* (inițiale): „A fost odată ca niciodată...”; b) *de mijloc* (median): „Și merse, și merse, zi de vară până-n seară”; „Și se luptară, și se luptară...”;

c) *de încheiere* (finale): „Și-am încălecat pe-o șa / Și v-am spus povestea așa” sau „Și-am încălecat pe-o căpșună / Și v-am spus o mare și gogonată minciună”;

— tema basmelor este eterna luptă dintre bine și rău, dar acțiunea este în așa fel construită, iar eroul pozitiv este înzestrat cu toate puterile, încât *binele învinge întotdeauna*, deci finalul este fericit.

— în încheiere, eroul se căsătorește cu aleasa inimii, făcând o nuntă ca în povești, care durează chiar mai multe săptămâni și care antrenează invitați de pe tot globul pământesc.

— prin mesajul lor, pentru că *redau omului optimismul*, basmele sunt citite sau ascultate cu plăcere, atât de copii, cât și de adulți;

— după origine, basmele pot fi *populare* și *culte*; cele culte valorifică trăsăturile specifice basmelor populare, dar prezintă anumite particularități: un vocabular presărat, uneori, cu multe neologisme, mediul citadin, numele personajelor, modernizarea procedeelelor artistice, diversificarea temelor, integrarea amplelor descrieri în narațiune etc.

„Frunză verde magheran...”

— doină populară —

Doina este o operă literară lirică, în versuri, specifică folclorului românesc, prin care se exprimă toată gama de sentimente, ce este însoțită, de obicei, de o melodie adecvată.

Doina populară „Frunză verde magheran...”, este cunoscută și sub numele de „Mehedințeanul”. Aceasta este culeasă de către Vasile Alecsandri și inclusă în volumul „Poezii populare românești”. Prin urmare, această operă are autor anonim.

Pentru a demonstra că această operă este populară, putem aduce câteva argumente. Se pot observa versurile scurte, ușor de reținut, pentru a putea fi cântate, se observă prezența eului liric, care este voinicul „mehedințel”, care a fugit de la părinți ca să colinde codrii și să se fortifice pentru a-i bate pe dușmanii țării românești.

Se întâlnesc mulți termeni populari ca: „frunză verde (element din natură)”, „cracă (creangă)”, „a împânzi (a acoperi)” etc.

În poezie, versurile sunt egale, iar primul vers este și titlul poeziei (fapt ce se întâlnește frecvent în doinele populare).

Aceste afirmații demonstrează faptul că aceasta este o doină populară haiducească și, deci, o operă lirică, deoarece se întâlnesc verbe și pronume la persoana I singular (verb — „sunt născut”, pronume — „eu”, „în mine”), iar versificația este proprie acestei specii literare.

Strofele sunt inegale, versurile sunt scurte și aproximativ egale, rima este pereche, măsura versurilor este egală, cu excepția ultimei strofe care este de 8 silabe și nu de 7 silabe ca restul, iar ritmul este trohaic.

Nici figurile de stil nu lipsesc din poezie, acestea fiind foarte numeroase. Se întâlnesc cele retorice ca: „Cine-a merge după el?” — interogație retorică, „Aoleo! ce foc de dor!” — exclamație retorică, de asemenea întâlnim și metafore „frunzi de fag” (la țară), „mă arde focul” (nu se poate abține), epitete „inima de oțel” (puternic, epitet metaforic) „țipă sufletul” (dorință nespusă) etc.

În poezie, predomină dorința de a lupta pentru țară, mândria de a fi oltean, român și oștean.

Aceste sentimente sunt specifice țăranului român. În poezie, eul liric este orice țăran român animat de dorul voiniciei. În acest fel am demonstrat că poezia „Frunză verde magheran...” este o doină populară de haiducie (de voinicie).

„Doina”
de Octavian Goga
— doină cultă —

Octavian Goga este scriitor ardelean, supranumit „Poetul pătimirii noastre”, după unul din versurile poeziei „Rugăciune”, în care își exprimă crezul său poetic.

A cunoscut de mic copil problemele românilor din Ardeal, deoarece tatăl sau a fost preot, iar în casa lor veneau oamenii să-și spună durerile și să li se dea sfaturi, ba chiar să li se întocmească scrisori și jalbe (reclamații).

Este cunoscut ca un poet mesianic abordând termeni religioși, deoarece pentru românii din Ardeal, singura speranță a fost de multe ori, numai Dumnezeu.

Poezia „Doina” este în esență tristă, așa cum arată și vocabularul folosit (*a plânge, plâns, plânsoare, plânsete, lacrimi, a geme, patimă etc.*) Din cauză că nu a putut rezolva problemele conaționalilor, a încercat să-i aline cu versurile lui: „Plânsul

strunei mele”, spunea el în poezia „Plugarii” inclusă în volumul „Poezii” din 1905, în care el a prevăzut izbucnirea Marii Răscoale Țărănești din 1907.

Doina este opera literară lirică în versuri, specifică folclorului românesc, prin care se exprimă toată gama de sentimente, fiind însoțită de obicei de o melodie adecvată.

Octavian Goga își exprimă gândurile și sentimentele cu ajutorul cuvintelor (al modalităților literare și al figurilor de stil), eul liric fiind însuși poetul.

Doina este personificată într-o făptură omenească, o copilă (ca și în doina lui George Coșbuc), în ceva viu, care este mereu alături omului din popor, alungându-i tristețea, alungându-i dorul. Este ca o zână bună care veghează asupra românilor.

Pentru Octavian Goga, doina reprezintă un fior, care trece prin sufletul românilor, de câte ori aud sunet de talangă, de câte ori ascultă foșnetul pădurilor sau de câte ori culeg o floare, deci doina este un element de permanență, parte componentă a poporului.

Doina face parte din bogăția spirituală a românilor: în vorbele și melodia ei s-au topit toate bucuriile și toate necazurile poporului nostru.

Această poezie nu are acțiune (narațiune), nici personaje, în schimb apare vocea eului liric (poetul), ca reprezentant al neamului, care își exprimă direct sentimentele, creând un dialog imaginar cu doina, prin intermediul procedeelelor retorice (invocația și interogația).

Din poezie reiese că poetul este animat de mai multe sentimente, cum ar fi: tristețe, nostalgie, melancolie, jale, speranță, durere, emoție, care dau tonul elegiac.

Chiar din titlul poeziei (unul general) regăsim toată paleta de sentimente specifice românului. Nota dominantă este una tristă, în special în primele cinci strofe, căci poetului i se pare că doina este pe cale de dispariție, din cauza vremurilor zbuciumate, traversate de popor.

Ultimele două strofe readuc încrederea în sufletul poetului. Acesta speră că se va găsi într-un târziu, un călător care să transmită doina peste veacuri.

În ultima strofă, el speră în universalitatea doinei: „Și-o lume-ntreagă va începe.”

Sub influența doinelor populare, s-au scris doine și în literatura cultă, de către poeți ca: Octavian Goga, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Ana Blandiana și alții.

Caracteristicile unei doine populare :

Doina populară :

- specie a *genului liric*;
- în versuri, în general *scurtă*, astrofică sau cu strofe inegale;
- predomină rima pereche sau monorima, care sporesc muzicalitatea;
- titlul este lung, fiind, de regulă, primul vers;
- eul liric devine, în funcție de tipul doinei, haiducul, tânărul îndrăgostit, cel ce pleacă la oaste/război, exilatul, fata ce se mărită etc.;
- deoarece sentimentele nu sunt în realitate separate, tot așa apar ele și în doine, *unul fiind predominant și ajutând la categorisirea doinei*;
- apare, pregnant, *comuniunea omului cu natura*;

- tablourile sunt în general *dinamice*, pline de viață, dezvăluind trăirile intense ale eului liric, prin prezența persoanei I singular;
- se cântă într-un *tempo larg*, tărăgănat, având drept alte caracteristici următoarele elemente structurale: scara unitonală, uneori redusă la un număr mic de sunete; formule melodice tipice; ritm liber nesimetric, cu o emisiune vocală specifică diferențiindu-se de la o regiune la alta; versul nu este definitiv legat de o melodie, astfel încât un text poate circula pe mai multe melodii, după cum o melodie poate primi mai multe texte; îmbinarea versurilor cu melodia nu este totuși, arbitrară, în aceasta constând creația decisivă a autorului/autorilor.
- ca melodie, doina are un *caracter unitar*, constituind, în unele regiuni (precum Țara Oașului sau Maramureșul) unicul tip de melodie cunoscut pentru cântecele profane;
- astăzi, ea se mai numește și *cântec lung, prelung, de coastă, de frunză* și circulă în toată țara.

Caracteristicile unei balade culte :

Doina cultă :

- specie a *genului liric*;
- *în versuri*, în general lungă, în strofe egale sau inegale;
- întâlnim *rimele de tip popular* (pereche, monorimă) dar și pe cea *încrucișată*;
- poartă ca titlu, deseori, „Doina”;
- eul liric este, în general, *poetul, poetul-cetățean* care dă glas sentimentelor întregului popor;
- ca și în realitate, *sentimentele sunt prezentate în întrepătrunderea lor, unul singur fiind, adesea, predominant*;
- se deprinde ideea veșniciei doinei, în strânsă legătură cu cea a poporului;
- în perioada contemporană, au început să apară, ca specii înrudite *cântecul tradițional* sau *cel modern* (considerate de unii subcompartimentări interioare ale acesteia), *romanțele și cântecele de lume*, în ultimele decenii ale secolelor al XVIII-lea, al XIX-lea și al XX-lea. Dintre creatorii acestora menționăm pe: Anton Pann, Iancu Văcărescu, Costache Conachi, Dimitrie Bolintineanu, Ion Minulescu.

„Iarna”

de Vasile Alecsandri

— pastel -

Criticul literar Titu Maiorescu aprecia că „Pastelurile” lui Alecsandri sunt „cea mai mare podoabă a poeziei lui Alecsandri, o podoabă a literaturii române îndeobște.”

„Pastelurile” lui Alecsandri prezintă toate anotimpurile anului, dintre care cel mai bine surprins este iarna, care îl impresionează pe poet prin fenomenele ei, expresii ale forței cosmice dezlănțuite: „Iarna”, „Miezul iernei”, „La gura sobei”, „Viscolul”, „Gerul”, „Sania”, „Bradul”.

Pastelul „Iarna” este considerat de critica literară drept una dintre cele mai frumoase poezii ale lui Vasile Alecsandri și una dintre cele mai reușite opere lirice peisagiste.

Titlul este simplu, alcătuit dintr-un substantiv comun, folosit la singular și articulat enclitic, dând impresia a ceva cunoscut. Prin tablourile lui, acest pastel prezintă o iarnă tipic românească, cu pământul acoperit de mantia de nea.

Din cele patru strofe a patru versuri, se pot desprinde trei tablouri, în funcție de imaginile vizuale predominante: 1. Ninsoarea abundentă; 2. Întinderea pustie; 3. Triumful soarelui (Trezirea la viață).

Din această structură rezultă că viața își continuă cursul, în ciuda asprimii anotimpului. Primul tablou este unul cosmic, amplu, cuprinzând primele două strofe. Imaginile vizuale predomină: ninge des, ca prin sită, așa cum sugerează verbul „cerne”, încontinuu; „norii de zăpadă” sunt imenși alcătuind „troiene” și amenințând pământul cu o avalanșă.

Chiar dacă este îngrijorător, tabloul este unul frumos, specific iernii, colorat în alb: „Fulgii zbor, plutesc prin aer ca un roi de fluturi albi.”

De la încântare, eul liric trece treptat la îngrijorare, deoarece stratul de zăpadă devine din ce în ce mai gros: „Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară”. Imaginea soarelui „palid” care este acoperit rapid de nori, aduce eului liric nostalgia după anii tinereții. „Fiorii de gheață” ai țării la contactul cu „recii fulgi de nea” se repercutează și în sufletul eului liric și al cititorului.

Al doilea tablou este tot monocolor, alb, înfățișând un peisaj pustiu, un adevărat „ocean de ninsoare” din care a dispărut orice formă de viață: „Tot e alb, pe câmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare”. Eul liric trăiește o stare de neliniște în fața peisajului măreț, dar fără viață: „Se văd satele pierdute sub clăbuci albi de fum.”

Ultimul tablou (ultima strofă) readuce calmul și buna dispoziție: apariția „doritului” soare aduce viața: „o sanie ușoară trece” răspândind „clinchete de zurgălăi.”

Imaginea finală ne poate duce cu gândul la cetele de colindători care înfruntă vitregia vremii pentru a ura gospodarilor, sporind pitorescul tabloului.

Primul tablou a fost unul cosmic, al doilea unul teluric, iar ultimul combinat, toate trei având drept culoare predominantă albul.

Ca în majoritatea pastelurilor lui Alecsandri, și în acesta predomină imaginile vizuale (statice); abia în final apare mișcarea (dinamică).

În concluzie, putem spune că poezia „Iarna” este un pastel, în care iluzia se împletește cu realitatea, creionând un peisaj tipic anotimpului rece.

Trăsăturile unui pastel :

— specie literară *lirică*, în versuri (elemente de pastel apar și la prozatori precum Mihail Sadoveanu, considerat un poet în proză — în 1925, Eugen Lovinescu afirma:

„Sadoveanu este, poate, cel mai puternic poet la naturii”, dar și alți prozatori;

— eul liric își exprimă *direct* sentimentele, influențate de aspectul naturii;

— se desprind, deci, sentimentele eului liric: admirație, venerație, extaz, încântare, tristețe, melancolie, nostalgie etc.;

— ca mod de expunere, predomină *descrierea în versuri*;

— nu apare acțiunea în sine, ci găsim *elemente de mișcare* (dinamice), necesare descrierii;

— dacă apar personaje, ele nu sunt implicate în acțiune, ci completează tabloul / tablourile;

— deoarece termenul de „pastel” este comun și picturii, apar tablourile de natură, de altfel, termenul de „tablou” (din fr. *tableau*) este utilizat în special în pictură, de unde a

fost transferat în literatură indicând „fixarea unei imagini”, sintetizând o serie de elemente semnificative;

— aparținând genului liric, întâlnim frecvent imagini poetice, termeni cu sens figurat, deci numeroase figuri de stil;

— imaginile poetice pot fi vizuale, auditive, olfactive, chinestezice etc., și rezultă din utilizarea anumitor părți de vorbire cu rol stilistic, din construcții cu sens figurat;

— dintre elementele stilistice, frecvente sunt *epitetele cromatice*, necesare redării culorii predominante a tabloului/tablorilor: „zale argintie, umeri dalbi” (Vasile Alecsandri), „norii suri, brumă argintie” (Octavian Goga), „mugur alb și roz și pur” (George Bacovia) etc.;

— titlul este sugestiv, indicând elementul descriptiv: „Iarna”, „Toamna”, „Primăvara”, „Vara”, „Viscolul”, „Gerul”, „Sania”, „În miezul verii”, „Oaspeții primăverii”, „Vestitorii primăverii”, „Iarna pe uliță”, „Balta”, „La gura sobei”, „Malul Siretului”; se pot întâlni și elemente ce denumesc sărbătorile din viața poporului și repere agrare (cositul, secerișul, „glasul” morilor). Unii pasteliști își intitulează respectivele creații chiar „Pastel”: George Coșbuc, George Topârceanu etc.;

— în majoritatea pastelurilor, apare comuniunea omului cu natura;

— natura este personificată, umanizată, în multe pasteluri luând înfățișarea unei fete (alegorie);

— în multe pasteluri, apar elemente de imn, de odă, de meditație.

Deșteaptă-te, române!

Andrei Muresanu (1826 – 1863), poet și publicist ardelean, aparținând generației de la 1848, a fost cunoscut mai ales prin poezia „Un răsunet”, publicat în nr. 25 din 21 iunie 1848 al revistei „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, alături de prima parte a Proclamației de la Islaz, act fundamental al Revoluției din Țara Românească.

Această creație este un răspuns, o replică sau un ecou, adică „un răsunet” la poezia „Către români”, (Deșteptarea României) a lui Vasile Alecsandri, publicată anterior (cu patru numere înainte) în aceeași revistă brașoveană, ulterior titlul ei fiind schimbat în „Deșteaptă-te, române!”

Poezia fost pusă pe muzică de Anton Pann (după alte păreri, de un ucenic al acestuia sau de poet însuși) și a fost adoptată ca imn al revoluționarilor romani de la 1848, a răsunat pe câmpia libertății de la Alba-Iulia (1918), iar după Revoluția din Decembrie 1989 a devenit imnul național al României.

Titlul este constituit din verbul „a se deștepta” la imperativ, urmat de substantivul „român” în cazul vocativ, cu valoare de sinecdocă, deoarece prin român poetul înțelege întreaga națiune.

El este reluat cu forma identică și în primul vers al poeziei, exprimând mesajul și ideea centrală a acesteia – îndemnul la deșteptarea națională, la lupta împotriva tiraniei, pentru libertatea socială, pentru unitatea și independența națională. Poetul susține deci trezirea și smulgerea din robie a poporului român și îi prevede astfel un viitor mai bun, câștigat prin luptă și jertfă. De aceea și Eminescu, care l-a ales pe poet

ca erou al unui poem al sau, îl considera, în „Epigonii”, „Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet”, el fiind cel care „scutură lanțul” și „cheamă patria să-nvie”.

Poezia, în întregimea sa, este constituită dintr-o suită de îndemnuri. Mai întâi, poetul îi îndeamnă pe români la deșteptarea națională, la trezirea din robie și la acțiunea pentru a-și croi un nou destin, prin care să-i impresioneze chiar pe dușmani (“La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!”).

Cu același ton ultimativ („acum ori niciodată”) este adresat apoi tuturor românilor îndemnul de a dovedi prin fapte ca sunt urmașii demni ai romanilor, un popor mândru, curajos și viteaz, simbolizat prin împăratul Traian.

Poetul își argumentează apoi îndemnul la luptă, prin solidaritate și unitatea întregului popor, care este gata să se jertfească pentru dobândirea libertății. Ideea aceasta este exprimată prin comparațiile „stau ca brazii-n munte”, „sar ca lupii în stâne”, prin hiperbola „sute de mii” și prin enumerațiile din ultimul vers al strofei a treia: „Bătrâni, bărbați, juni, tineri, din munți și din câmpii”.

Demonstrația că poezia „**Deșteaptă-te române !**” este imn:

Andrei Muresanu a rămas cunoscut ca autor al poeziei „Un răsunset”, publicată pe foi volante în 1848 și devenită marșul revoluționarilor români din Transilvania. Sub titlul de „Deșteaptă-te române !”, aceasta „Marseilleza a romanilor”, cum o numea N. Bălcescu, a redevenit imnul de stat al României după 1989, fiind cântat pe melodia lui Anton Pann.

Imnul este specia solemnă a genului liric, destinată a fi cantată, în care se exprimă sentimente de prețuire față de un eveniment deosebit, o idee, un erou.

Înaltele idei de iubire față de patrie și de libertate exprimate într-un mod atât de pregnant în “Deșteaptă-te, române !” au făcut ca poezia lui Andrei Mureșanu să aibă un ecou nu numai în contextul istoric în care a fost creată, ci să dăinuie peste un secol în memoria afectivă a românilor, care au ales-o să le reprezinte țara în mod oficial, alături de drapelul tricolor. Poezia este alcătuită din 11 catrene, cu ritm iambic, rimă încrucișată, și măsura de 13-14 silabe.

„Deșteaptă-te, române!” aparține genului liric pentru că sentimentele autorului sunt exprimate în mod direct. Eul liric apare prin folosirea persoanei I, nr. plural pentru că acesta se include în poporul român: „jurăm că vom da mana”, „să ne răpească limba”. Poezia se remarcă printr-o bogăție a figurilor de stil, metafore, epitete, comparații, enumerații care subliniază mesajul transmis încă din titlu, patriotismul și dorința de independentă.

Exprimarea directă a autorului este dovedită și de prezența unor substantive în vocativ: „române, mărețe umbre, preoți, români din patru unghiuri” și a unor verbe la imperativ : „deșteaptă-te”, „priviți”, „uniți-vă”, etc., în felul acesta poetul adresând și anumite îndemnuri și dând poeziei un ton solemn, o altă trăsătură a imnului.

Poetul îndeamnă mai întâi la deșteptare națională și la acțiune: „Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte”, „croiește-ți altă soartă”.

Este adresat apoi îndemnul ca românii să dovedească prin fapte că sunt urmașii demni ai romanilor, ca spre final să-și facă prezența îndemnul la unitate națională („români din patru unghiuri / uniți-vă-n simțiri”).

Fiind un imn, poetul vorbește în această poezie și despre idealurile de unitate națională și libertate al poporului. Astfel romanii sunt uniți și gata să sară „ca lupii în stâne” (comparație) pentru apărarea patriei ,iar opțiunea lor este una singură (Viața-n libertate, ori moarte ! striga toți”), preferând moartea glorioasă unei robii umilitoare („Murim mai bine-n luptă cu glorie deplină / Decât să fim sclavi iarăși pe vechiul nost pământ”).

Poetul apelează la evocare ,vorbind despre neîmplinirea idealului de unitate națională (inversiunea și epitetul „oarba neunire”) pe care jură să-l ducă la îndeplinire contemporanii („jurăm să fim pururea frați”), despre robia îndurată de-a lungul anilor pe care românii n-o mai acceptă sub nici o formă (inversiunile „vii nu o primim”, „dar morți ,numai o dăm”).

Ca în orice imn își fac loc și aici invocațiile și exclamațiile retorice: „Deșteaptă-te, române!”, „Priviți, mărețe umbre “, „N-ajunge despotismul...”, N-ajunse iataganul ...”,etc.

Autorul pune în evidență unele trăsături ale poporului nostru : curajul, vitejia, dorința de libertate, de unitate, dragoste de patrie .

Fiind o operă lirică care prezintă prețuirea față de ideile de libertate și unitate națională, prin puternica implicare a eului liric „Deșteaptă-te, române!” este un imn.

„O scrisoare pierdută”

de I. L. Caragiale

— comedie —

Comedia este opera dramatică în care se prezintă pe toată durata situații și personaje comice, având, de asemenea, un final hazliu. Opera dramatică (piesa de teatru) este creația literară, în proză sau în versuri, care este destinată jucării pe scenă de către actori, în fața spectatorilor, deci construită preponderent cu ajutorul *dialogului*.

Ca orice operă dramatică „O scrisoare pierdută” este alcătuită din acte (și anume patru), având un număr variabil de scene: primul are opt scene, al doilea paisprezece, al treilea șapte, iar ultimul paisprezece, precedate de lista personajelor.

Are subiect, deci acțiune, cu toate cele cinci momente ale ei: *expozițiunea* ne introduce în lumea alegerilor de deputați dintr-un oraș oarecare de munte, semn că astfel de incidente pot apărea oriunde și oricând, dacă alegerile nu se desfășoară corect, într-un an neprecizat, dar considerat de critica literară a fi 1883.

Intriga este reprezentată de pierderea unei scrisori compromițătoare de către Zoe, soția lui Trahanache (cel mai important dintre personajele orașului) și amanta prefectului.

Acțiunea este simplă, surprinzând mult comic de situație, deoarece această scrisoare este găsită de cine nu trebuie, și anume de Cetățeanul turmentat, furată de Cațavencu și folosită pentru a i se susține candidatura; pierdută și de acesta într-o încăierare, ajunge în mâinile aceluiași Cetățean turmentat, care, obsedat de conștiința lui de fost poștaș, o predă „andrisantului”, fără nici o pretenție.

Punctul culminant este redat de sosirea trimisului de la centru, Agamemnon Dandanache, care strica planurile celor din oraș. El ajunsese candidat tot prin șantaj, deoarece deținea o scrisoare importantă pe care voia să o folosească cât mai mult.

Ca în orice comedie, *finalul* este hazliu: după ce reprezentanții celor două partide rivale s-au insultat, s-au amenințat și s-au luat la bătaie, în final toți se împacă, se îmbrățișează în sunetele muzicii, ca și cum alegerea lui Dandanache ar fi fost o victorie, fără ca remarca lui Tipătescu „ce lume... ce lume” să o umbrească.

Comedia este o piesă de teatru în care se critică defectele, de aceea toate personajele joacă roluri negative, producând, astfel, râsul cititorului sau spectatorului. Cu alte cuvinte, este vorba de prezența comicului și diversitatea mijloacelor prin care I.L. Caragiale reușește să-l realizeze.

În primul rând, apare *comicul de caracter*. Personajele atrag atenția asupra caracterului lor: Tipătescu, prefectul, imoral, corupt, impulsiv, cu gesturi tragi-comice, și de parcă toate acestea nu ar fi îndeajuns, se lasă și influențat de către Zoe.

De asemenea, Trahanache atrage atenția asupra lui: își dă seama că este încornorat, dar acceptă situația. Dar nici Cațavencu nu se lasă mai prejos, căci prin mulțimea de funcții, ca și prin felul în care le obține, dovedește că nu are caracter.

În al doilea rând, ar fi *comicul de situație*, care se caracterizează prin pierderea în mod repetat a scrisorii și găsirea ei de cine nu trebuie, ca și triumghiul conjugal imoral din care fac parte Zoe, Trahanache și Tipătescu. Comicul de limbaj este prezent permanent, în special în scena discursului: anacolutul, asocieri de termeni, neologisme greșit folosite: „bampir, renumerație”, repetări și confuzii: „lupte seculare care au durat 30 de ani... (Cațavencu)”; „O semnăm și o dăm anonimă” (Farfuridi și Brânzovenescu).

Comicul de moravuri este realizat prin înfățișarea relației dintre Tipătescu și Zoe, prin felul în care se pregătesc și se desfășoară alegerile, sau se obține victoria.

Este așadar, atât vorba despre moralitatea vieții de familie, cât și de cea politică, iar corupția politicianilor îmbracă o diversitate de forme.

Acestor forme de comic li se alătură *comicul de nume*. Spre exemplu „Trahanache” sugerează amânarea, tergiversarea, decrepitudinea, bătrânețea, iar „Cațavencu” este cel care se agață cu disperare de orice pentru a-și atinge scopul, se agită și „cățăie” (flecărește), fiind tipul demagogului lătrător.

„Farfuridi” și „Brânzovenescu”, prin aluzia culinară a numelor sugerează inferioritatea, vulgaritatea, pe când „Dandanache” ne duce cu gândul la dandanaua pe care o produce prin apariția lui.

Alăturat lui Agamemnon, nume ilustru din mitologia greacă, cu formă de diminutiv — Agamiță — și pronunțat de Trahanache „Gagamiță”; numele Dandanache reliefează și ramoliția celui care îl poartă.

„Pristanda” își trage numele de la un joc moldovenesc, care sugerează zbaterea permanentă și inutilă, fără a ajunge undeva, la un rezultat, sau exprimă ideea că e capabil să joace așa cum i se cântă; numele lui „Tipătescu”, derivat de la interjecția „tipa-tipa” redă longevitatea lui în funcție, deși nu este potrivit pentru ea.

În concluzie, putem spune că „O scrisoare pierdută” este o comedie, cea mai valoroasă din dramaturgia românească, după unii critici literari, o comedie de moravuri

care surprinde atmosfera alegerilor pentru Camera Deputaților, „dintr-un județ de munte”, dintr-o campanie oarecare, semn că ea reflectă situații tipice.

Caracterizarea unui personaj principal
— Ștefan Tipătescu —
din „O scrisoare pierdută” de I.L. Caragiale

Ștefan Tipătescu este un personaj principal, individual, masculin aparținând comediei „O scrisoare pierdută”, al cărei autor este Ion Luca Caragiale. La început, autorul prezintă lista personajelor, punându-le în ordinea importanței în acțiune și menționând la fiecare, funcția pe care o deține (identitatea).

Tipătescu apare primul pe listă, de unde rezultă că are rolul cel mai important în comedie. El este prefect al județului. Din text, aflăm că el este prietenul lui Zaharia Trahanache și în același timp amantul lui Zoe, soția acestuia. (Despre aceste trei personaje se spune că alcătuiesc un triunghi conjugal imoral).

Este personaj tipic pentru cei cu funcție administrativă: conduce județul ca pe propria lui moșie. Funcția de prefect îi dă putere, bani și confort.

Personajul Tipătescu este caracterizat direct de către Pristanda: „Moșia, moșie, funcția, funcție, coana Joița, coana Joița” (traia, neneaco, pe banii babachii) dar și de Trahanache: „Bun băiat, dar iute”, deci nepotrivit pentru funcția cea mai importantă din județ.

Mai presus de toate, acesta nu are cultura și nici exprimarea potrivite funcției: „Caraghioz”; „paișpe”; „cinșpe”; „bampir”. Îi disprețuiește pe cei din jur, considerându-se superior, devine orgolios, folosind repetat despre alții, cuvântul „mizerabil” cu toate sinonimele sale.

Este impulsiv, atât în vorbe: „mișel, murdar, infam”, cât și în fapte: îl zgâlțâie și îl amenință pe cetățeanul turmentat, ca de altfel și pe Cațavencu.

Tipătescu are și el o slăbiciune, pe Zoe Trahanache, dar se pare că sentimentul nu este reciproc, Zoe având această relație cu el doar pentru că era obsedată de putere.

Este fățarnic, deoarece își cunoaște interesele: acceptă toate greșelile lui Pristanda pentru a și-l face devotat. Are inteligență cât să priceapă cum stau lucrurile în jurul lui: „Dacă nu curge, pică” îl ironizează pe Pristanda, aluzie la faptul că acesta mai ciupește câte ceva pentru a-și spori venitul.

El nu are demnitate, devenind ridicol în numeroase situații: își înșală prietenul, care îl ajutase să obțină această funcție, nu se avântă în jocul politic, dar se mulțumește cu funcția pe care o are și cu situația față de soția Trahanache, deoarece preferă confortul.

Ștefan Trahanache are o fire slabă, care se dorește puternică, dovadă accesele lui de furie și faptul că este manevrat de o femeie „căreia nu poate să îi reziste.”

El este prefect cu numele, căci în realitate, județul este condus de Zoe. Chiar cei din partidul lui (Farfuridi și Brânzovenescu) observă că el joacă permanent teatru, că se preface, dar nu reușește să îi convingă pe cei din jur: „Ce roșu s-a făcut, e galben!”

Are dese situații în care-și pierde firea, căci se simte neajutorat. Altfel spus el este mintea, iar Pristanda este brațul lui, cel care îi execută orbește ordinele. Face abuz de putere (funcție): cenzurează corespondența, telegraful funcționează după cum vrea el, îi arestează pe cetățeni fără un motiv întemeiat (Cațavencu).

Se îndrăgostește sincer de Zoe și de teamă să nu se dezvăluie identitatea celui care a scris compromițătoarea scrisoare de dragoste, îi propune acesteia să fugă în lume, împreună. Nici faptul că aceasta îi aruncă o replică plină de luciditate („Ești nebun? Dar poziția ta?”) nu îl trezește la realitate: el joacă după cum îi cântă Zoe, eliberându-l pe Cațavencu și hotărând să îi susțină candidatura, chiar dacă reprezentanții partidului, Farfuridi și Brânzovenescu, îl bănuiesc de trădare.

În concluzie, putem spune că și el este un personaj reprezentativ ca și celelalte, care înțelege defectele societății, dar pe care nu încearcă să le combată mulțumindu-se cu constatarea: „Ce lume... ce lume!” din finalul piesei.

Caracterizarea unui personaj principal

— Zaharia Trahanache —

din „O scrisoare pierdută” de I. L. Caragiale

După cum precizează autorul, Zaharia Trahanache este „prezidentul Comitetului permanent, Comitetului electoral, Comitetului școlar, Comițiului agricol și al altor comitete și comiții”, fiind unul dintre stâlpii locali ai partidului aflat la putere, alături de Farfuridi și Brânzovenescu.

Trăsătura dominantă a lui este „ticăiala” (încetineala) ilustrată atât de remarcabila formulă „Ai puțintică răbdare!”, cât și de numele „Trahanache”, provenit de la „trahana”, (o cocă moale) și „Zaharia”, care ne duce cu gândul la „zahariseală” (ramolisment).

„Venerabilul” este calm, liniștit, imperturbabil, cu gândire plată și un temperament formal, dar este viclean, știe să disimuleze și să manevreze cu abilitate intrigi politice.

Când el și ai săi sunt șantajați, nu se agită, ci, abil, răspunde cu un contrașantaj descoperind o poliță falsificată de Cațavencu.

Cu aceeași abilitate politică, îi combate și pe Farfuridi și Brânzovenescu care îl bănuiesc pe prefect de trădare și care ajung apoi să creadă despre Trahanache că: „E tare... tare de tot... Solid bărbat.”

Recunoaște imoralitatea și corupția la nivelul societății: „o soțietate fără moral și fără prințip”, dar practică înșelătoria și fraudă, falsificând listele de alegători.

El nu admite însă imoralitatea în sânul familiei și de aceea refuză să creadă, din convingere, sau din „enteres” și diplomație, în autenticitatea scrisorii trimise de Tipătescu soției sale.

Principiul lui politic este de a respecta ordinele celor de la centru: „noi votăm candidatul pe care îl pune partidul întreg.”

Gândirea și cultura lui generală și politică se rezumă la spusele fiului său, student, care exprimă în fond tot o platitudine: „unde nu e moral, acolo e corupție, și o soțietate fără prințipuri va să zică că nu le are!”

Zoe reprezintă pentru el un „vițiu” sentimental, încât se preface că nu observă adulterul acesteia, considerând-o mai mult soră decât nevastă.

Pentru a face plăcere lui Zoe, l-a susținut pe Tipătescu în funcția de prefect al județului, deși este conștient că acesta nu este potrivit funcției, fiind impulsiv: „bun băiat, dar iute.”

Ridicolul lui sporește prin faptul că, deși este greoi, atât la trup cât și în gândire, el ocupă cele mai importante poziții din județ, o multitudine de funcții dintre care pe unele nici nu le cunoaște, ceea ce întărește ideea că, în acea societate, nu se apreciază valorile, ci „enteresul”.

Incultura lui este evidentă în multe situații (mai ales atunci când citează cuvintele fiului său de la facultate, dar și prin greșelile fonetice și lexicale pe care le face și care sporesc ridicolul personajului: „vițiu, soțietate, enteres.”

În concluzie, putem spune că Zaharia Trahanache este unul din personajele principale individuale ale acestei comedii, tipul politicianului abil, care sub masca unei amânări permanente își realizează interesele.

Caracterizarea unui personaj secundar

— cetățeanul turmentat —

din „O scrisoare pierdută” de I. L. Caragiale

Acesta este un personaj individual masculin, secundar, anonim, reprezentând pe orice alegător de oriunde și din orice vreme, derutat de jocul politic, țesut în jurul alegerilor.

Cetățeanul turmentat își cunoaște dreptul de alegător, dar nu poate să și-l exercite corect, deoarece este derutat, căci partidele politice nu au programe distincte, ci oscilează în funcție de interes.

Deși apare mai târziu pe scenă, fiind și „turmentat” atât la propriu cât și la figurat, el înțelege jocul politicianilor, întrebând în permanență: „Eu cu cine votez ?”

El este turmentat la propriu, în sensul că este băut, drept dovadă stând gesturile lui, mișcărilor împleticite pe care i le surprinde chiar autorul, sughițul repetat pe care nu și-l poate stăpâni și vorbirea dezlânată.

Prin această caracteristică, el oferă cititorului (spectatorului), ocazia să afle una din metodele la care recurgeau politicienii pentru influențarea alegătorilor: băutura. Cetățeanul turmentat i se adresează lui Cațavencu aluziv și ironic în același timp: „Nu mai mergem la o țuică?”

Turmentarea lui este în cea mai mare parte una figurată, expresie a confuziei sociale, așa cum singur mărturisește (prin autocaracterizarea; „Nu sunt turmentat — spune el zâmbind — coano Joițico... Las că ne cunoaștem noi... Mă cunoaște conu Zaharia de la unsprezece februarie.”

Tot din autocaracterizare, aflăm date despre trecutul lui și statutul său social: fusese poștaș, de unde provine și dorința de a înapoia scrisoarea buclucașă lui Zoe („andrisantului”), ceea ce și face, în mod gratuit.

El sporește comicul de situație prin prezență și prin gafele pe care le face, dovadă a dezinformării alegătorilor.

Ca orice personaj de comedie, el este negativ, dar este singurul la care se găsește o doză de sinceritate, care îl face simpatic și este considerat ca fiind singurul dezinteresat.

Trăsături caracteristice unei creații dramatice :

— genul dramatic cuprinde atât **creații orale** (populare); *vicleimul, irozii, jocurile cu măști și păpuși*, cât și **scrise** (culte): *tragedia, comedia, drama, farsa, vodevilul, melodrama*;

— **COMEDIA** — specie a genului dramatic în care sunt prezentate personaje și moravuri sociale, care, ridiculizate, stârnesc râsul, râs prin care spectatorul se vindecă de propriile lui defecte, dar se și destinde (din fr. *comédie*, lat. *comoedia*, -ae).

— unele dintre normele de bază ale comediei sunt *neamestecul comicului cu tragicul și consecvența comicului*: personajul comic trebuie să fie ridicol pe tot parcursul spectacolului.

— romanticii au negat atât comedia, cât și tragedia, proclamând (Victor Hugo în Prefața la „Cromwell”) amestecul comicului și tragicului în dramă;

DRAMA— piesă de teatru cu caracter grav, în care se redă imaginea vieții reale, în datele ei contradictorii, în conflicte puternice și complexe, adesea într-un amestec de elemente tragice și comice;

— orice piesă de teatru are o structură proprie: lista inițială a personajelor, actele, scenele sau tablourile, textul propriu-zis, construit cu ajutorul dialogului sau monologului și indicațiile regizorale, date între paranteze, sau în textul ce precede actul / scena / tabloul;

ACTUL — unitate în cadrul căreia acțiunea este reprezentată pe scenă, continuu, fără pauză;

SCENA ȘI TABLOUL — subdiviziuni ale actului, unitare sub aspectul temei, al locului de desfășurare, al acțiunii și al personajelor (între două acte se schimbă, în general, decorurile);

— are un subiect cu structură clasică (cele cinci momente: expozițiunea, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant și deznodământul), dezvoltat prin dialog și monolog (narațiunea este pură);

— mesajul este transmis atât prin textul piesei (scris de autor, dramaturgul), cât și prin viziunea regizorului asupra textului (jocul actorilor, mimica, costumele, efectele vizuale și auditive);

— personajele sunt numeroase, principale, secundare, episodice, figurante, individuale sau colective;

— există conflicte, de regulă, unul principal și mai multe secundare, interioare și / sau exterioare;

— în comedii, în funcție de surse, se disting mai multe feluri de comic:

• **comicul de situație**: întâmplări comice, ridicole;

• **comicul de caracter**: prezentarea de personaje cu trăsături de caracter comice (fățarnice, ramolite, parvenite, ipocrite, inculte, adulterine etc.);

• **comicul de limbaj**: vorbirea comică a personajelor (dezacorduri, anacoluturi, ticuri verbale etc.);

• **comicul numelor proprii** (spre exemplu, la Caragiale: Trahanache — de la „trahana”: cocă moale, Farfuridi și Brânzovenescu — de la „farfurie” și „brânză”, Cațavencu — de la „cață” — persoană rea, clevetitoare, Mița Baston, Crăcănel, Nae Pampon etc.);

- **comicul de moravuri:** se prezintă imoralitatea în familie, societate, afaceri, politică.

Texte cu destinație funcțională

Scrisoarea. Cerințe generale ale unei scrisori

1. Locul și data redactării se consemnează fie în partea de sus dreapta, fie în partea de jos stânga, după încheierea scrisorii.

2. În mijlocul primului rând de sus se scrie formula de adresare (ea diferă după tipul scrisorii și natura relațiilor dintre autor și destinatar).

3. Scrisoarea în sine trece printr-o formulă introductivă, un cuprins precis și clar formulat și o formulă de încheiere. Formulele de început și de încheiere diferă după tipul scrisorii și natura relațiilor dintre expeditor și destinatar.

Formula introductivă are menirea de a capta atenția și bunăvoința în vederea receptării mesajului. Formula introductivă a unei scrisori adresate unui superior, unei personalități cu care nu ne aflăm în raporturi apropiate reprezintă o respectuoasă solicitare a permisiunii de a ne adresa în scris sau o scuză pentru îndrăzneala gestului, cu justificarea acestuia.

Formula de încheiere poate fi exprimarea unei mulțumiri, a unei promisiuni de recunoștință, a unei speranțe, a unei asigurări de afecțiune sau de prețuire.

La încheierea scrisorii, la mijloc de rând sau puțin spre dreapta, apare semnătura expeditorului.

Dacă situația o impune, se pot adăuga alte câteva rânduri de completare, consemnare a unei omisiuni, revenirea asupra unei idei. Rândurile vor fi precedate de P.S.

O informație suplimentară de mare interes, o atenționare deosebită poate fi inclusă în același mod, dar precedată de N.B.

Scrisul trebuie să fie ordonat și citeț.

Exprimarea se recomandă a fi simplă, firească, naturală, corectă.

Se folosesc termeni și expresii amabile, civilizate.

Scrisoarea familială. Se utilizează în relațiile dintre membrii unei familii și, ca atare, este mai puțin supusă tuturor regulilor - fără ca acestea să fie total nesocotite. Copiii, adresându-se părinților sau rudelor mai în vârstă, sunt datori să-și manifeste respectul, atât prin conținut (nu se admit dojeni, reproșuri sau sfaturi, cel mult să le sugereze cu respectul convenit), cât și prin forma de exprimare.

Scrisoarea amicală. E adresată unor prieteni cărora ne permitem să le dăm sfaturi, să le încredințăm unele gânduri ale noastre.

Exprimarea este afectuoasă, caldă, directă, neprotocolară, dar nu necivilizată.

Scrisoarea de felicitare. Se trimite cu ocazia unor aniversări, a Anului nou, a unor premieri, atât rudelor și prietenilor, cât și superiorilor. Exprimarea trebuie să fie reverențioasă, caldă, dar nu exagerată.

Structura: locul și data redactării, formula de adresare, felicitarea propriu-zisă și împejurarea care o prilejuiește, formula de încheiere, semnătura.

Scrisoarea de felicitare adresată unor rude sau prieteni. Formula de adresare exprimă afecțiunea (drag, scump, iubit și grad de rudenie sau prenume).

Redactarea este mai puțin pretențioasă, mai colorată, mai afectuoasă, fără exagerări. Formula de încheiere este una familială sau amicală. Se semnează cu prenumele.

Scrisoarea de felicitare solemnă începe cu o formulă de adresare respectuoasă (stimat, respectat, prețuit, domn, doamnă). Redactarea este mai sobră, protocolară, echilibrată. Formula de încheiere subliniază stima, prețuirea, se semnează cu prenumele întreg și numele de familie precedat de „al Dvs. devotat, recunoscător, admirator”.

Telegrama. Comunică știri urgente, dar și urări, felicitări cu diverse prilejuri. Stilistic se bazează pe formulări extrem de concise, adesea lacunar redactate, eliminarea unor cuvinte (de obicei prepoziții, conjuncții, adverbe).

Cererea

Cerințe:

1. Asigurarea unui spațiu liber în partea de sus și în partea stângă a paginii.
2. Se redactează în stil oficial, cu formulări simple, clare și precise, fără amănunte inutile.

Structura:

1. Formula de adresare (indicarea funcției celui căruia i se adresează solicitantul)
2. Prenumele și numele solicitantului
3. Ocupația și locul unde o desfășoară
4. Formularea clară și concisă a dorinței personale, a solicitării
5. Motivul solicitării
6. Semnătura solicitantului
7. Localitatea și data întocmirii
8. Funcția celui căruia îi este adresată și instituția pe care o conduce.

Scrierea funcțională: cererea

Cerința formulată:

Premisa: Te numești Sandu/Sanda Mocanu, locuiești la Sulina, pe strada Rapsodiei nr.14, și ești elev/elevă în clasa a VIII-a la Școala „Panait Cerna”.

Sarcina de lucru: Pe o pagină distinctă, redactează o cerere adresată direcției școlii menționate prin care să soliciți eliberarea foii matricole, fiindu-ți necesară pentru înscrierea la concursul de admitere în liceu. Data redactării cererii este 11 iunie 2003.

Exemplu de redactare (din colecția de compuneri realizate de elevi):

Domnule Director,

Subsemnatul Sandu Mocanu, domiciliat în localitatea Sulina, pe strada Rapsodiei nr. 14, elev în clasa a VIII-a la Școala Generală „Panait Cerna” din localitate, vă rog să binevoiți a-mi aproba eliberarea foii matricole.

Menționez că foaia matricolă îmi este necesară pentru înscrierea la concursul de admitere în liceu sesiunea iulie 2003.

Cu respect,

*Sandu Mocanu
Sulina, 11 iunie 2003*

Scrierea funcțională: invitația

Cerința formulată:

Premisa cerinței: Te numești Ștefan/Ștefana Podaru.

Peste o săptămână îți vei sărbători ziua onomastică. Pentru a crea o impresie plăcută prietenilor tăi, pe care dorești să-i inviți cu această ocazie, te-ai hotărât să le oferi invitații scrise de tine la calculator.

Sarcina de lucru: Pe o pagină distinctă, redactează o invitație adresată unui prieten.

Târgu Mureș

20 decembrie 2003

Dragă Robert,

Am marea plăcere să te invit la sărbătoarea zilei mele onomastice.

Petrecerea va avea loc sâmbătă, 27 decembrie a.c., între orele 17-21, la locuința mea de pe strada Victoriei nr. 101.

Te aștept cu nerăbdare.

Prietenul tău,

Ștefan

Scrierea funcțională: scrisoarea familială

Cerința formulată:

Premisa: Te numești Tudor/Teodora Nuțiu și locuiești la Bistrița. Ți-ai petrecut o parte din vacanța de vară la bunicii tăi din Suceava.

Sarcina de lucru: Pe o pagină distinctă, redactează o scrisoare familială, adresată bunicii tale, în care să le mulțumești pentru condițiile deosebite pe care ți le-au creat în timpul găzduirii. Data expedierii scrisorii este 30 iunie 2004.

Exemplu (din colecția de compuneri realizate de elevi):

Iubiții mei bunici,

Am ajuns cu bine acasă și vă scriu câteva rânduri ca să nu fiți îngrijorați de mine.

Vacanța petrecută sub blânda voastră ocrotire a trecut, din păcate, prea repede. Iată-mă, după o călătorie obositoare, alături de părinți în vechiul, dar primitivul nostru apartament, unde cărțile mă înconjoară cu prietenie.

M-aș bucura mult, dacă timpul v-ar permite să veniți la noi cu prilejul zilei onomastice a surorii mele Elena. Noi vă așteptăm cu multă plăcere.

Sper, astfel, să vă simțiți și dumneavoastră la fel de bine la Bistrița, cum m-am simțit eu în vechea cetate a Moldovei.

Vă mulțumesc pentru grija cu care m-ați înconjurat. Vă așteptăm cu multă nerăbdare.

P.S. Nu uitați să-l vaccinați pe Lăbuș.

Scrierea reflexivă: scrisoarea de felicitare

Cerința formulată:

Premisa: Te numești Viorel / Viorica Pop. Ești elev în clasa a VIII-a la un gimnaziu băimărean. În timpul vacanței de primăvară ai aflat că echipa de gimnastică a școlii, antrenată de dirigintele tău, Mihai Costinescu, a obținut premiul 1 la Campionatul școlar interjudețean.

Sarcina de lucru: Pe o pagină distinctă redactează o scrisoare de felicitare de 15-20 de rânduri adresată dirigintelui tău, cu prilejul succesului obținut. Data expedierii scrisorii este 20 aprilie 2003.

Exemplu (din colecția de compuneri realizate de elevi):

Brașov, 15 decembrie 2002

Stimată doamnă profesoară,

Ieri am trăit clipe deosebite descoperind în paginile ziarului local, la rubrica "Sport", știrea despre succesul obținut de echipa de gimnastică a școlii noastre, pe care o antrenați cu atâta dăruire și competență.

Sunt mândru că vă sunt elev și că fac parte din colectivul unei clase cu profil sportiv.

Vă rog să primiți dumneavoastră și membrii echipei de gimnastică sincerele mele felicitări pentru obținerea unui loc atât de important într-o competiție sportivă atât de prestigioasă.

Aștept cu nerăbdare să vă reîntâlnesc în bătrâna noastră școală, pentru a afla amănunte în legătură cu alte competiții sportive.

*Cu deosebit respect,
al Dumneavoastră elev,*

Viorel Pop

Scrisoarea amicală

Exemple:

Mănăstirea Neamțului, ianuarie 1887

Iubite amice,

Îți trimit deodată cu aceasta mai multe versuri, cărora, de ți se par acceptabile, le vei face loc în „Convorbiri”. Îndealmintrelea mă aflu bine și sănătos în mijlocul acestor munți și-ți doresc asemenea.

Multe salutări d-lor Maiorescu, Teodor Rosetti, Mandrea, Nica și sărutări de mână d-nelor Maiorescu și Kremnitz, precum și d-șoarei Livia.

Cu tot respectul al d-tale

credincios amic

M. Eminescu

București, 25 iulie 2003

Dragă Oana,

La numai o săptămână de la înapoierea din tabără și de la despărțirea noastră, mă grăbesc sa-ți dau câteva vești despre mine.

Am ajuns cu bine acasă și chiar a doua zi m-am întâlnit cu multe colege cărora le-am împărtășit impresiile din tabără, m-am plimbat cu ele, am mers la ștrand sau la film. Am găsit însă timp și pentru lectură, așa încât am reușit să citesc romanul „Baltagul”, pe care ți-l recomand și ție cu căldură.

Romanul este captivant, întrucât Mihail Sadoveanu reușește să creeze o întreaga lume, cu obiceiurile și farmecul ei aparte, o lume izolată între munți. Ritmul relatării este alert, scrierea având tentă de roman polițist, căci Vitoria Lipan pleacă în căutarea soțului ei, bănuind că a fost ucis.

Valoarea romanului este sporită și de prezența acestui personaj feminin uluitor prin complexitatea lui, prin tenacitatea, hotărârea și inteligența de care dă dovadă. Acestor calități ale romanului li se adaugă și limbajul folosit, în care termenii regionali, unii și arhaici, se îmbină cu limba vie, vorbită, într-o sinteză vrăjitoarească, încât frazele creează impresia unei armonii desăvârșite.

Aștept cu nerăbdare să citești și tu romanul și să-ți exprimi impresiile în urma lecturii. Până atunci poți să-mi scrii, să-mi dai vești despre tine și despre prietenii tăi.

*Te îmbrățișez cu prietenie,
Alina*

Scrisoarea familială

Trifești, 29 sept. 1863

Iubite Jak,

M-am bucurat primind ultima ta scrisoare din străinătate, prin care ne încredințezi că cura ce ai întreprins îți face bine. Dee Domnul să vii bine sănătos!

Aici vei găsi toate, precum le știi. La țară tot pe Paraschiva și pe Carolina (afară de Azor, care a murit, victimă amorului). În târg, tot salonașul cu mobilele vechi, și cu Rafael pe pereți. A! Vei găsi o deosebire. Ne vei găsi pe noi mai bătrâni și mai slabi, și pe frații tăi mai mari, dacă nu mai cuminte.

Îți scriu la Berlin, unde cred că te va găsi scrisoarea mea.

Așteptându-te dar cu nerăbdare, rog cerul să te păstreze sub puternicul său scut.

*Al tău iubitor părinte,
C. Negruzzi*

Șerpenița, 1909, noiembrie 14

Dragă Nicule,

Sunt informat că la 22 curent ai să fii la Dorohoi și fiindcă știu că tu te ocupi cu documentele, îți recomand pe d-l Locot. Colonel Procopie Ionescu care are o mare culegere de pe documente și încă ceva, are culegeri asupra familiei Iorga. Din cele ce mi-a spus parcă ar fi 3 familii Iorga în Moldova de sus, tu vei vedea însă. Eu nu cred să pot fi în Dorohoi, fiindcă tocmai atunci am să fiu în București într-o afacere.

Arată te rog sărutări de mâni Tițaei, Zulniei și Cetincăi, sărută copiii.

*Al tău văr,
S.M. Iorga*

Scrisoarea de dragoste

3 iunie 1882

Dulcea și draga mea copilă,

În caz de lipsă de bani, care te-ar împiedica să vii, te rog scrie-mi și poate să-ți pot trimete eu.

Câteva zile am avut mult de lucru și de aceea de alaltăieri nu ți-am scris. Și de aceea sunt atât de mâhnit ca nu ești aici și am atâtea gânduri, încât nu-ți pot scrie pe plac și în toată liniștea. Nicuța mea, dulcea mea Nicuță!

N'est ce pas, que nous serons heureux.... foarte, foarte, nesfârșit de mult.

Când gândesc la neagra mea aptitudine, la mizeria sufletească de care am fost capabil, mă simt atât de puțin vrednic de tine, atât de om de nimic, încât aș intra în pământ.

Eu singur n-am știut niciodată, n-am știut până acum ce mult dragă îmi ești, ce mult scumpă ești pentru mine.

De acuma m-am învățat minte și nici nu mai trăiesc nici nu mai mor fără tine.

Avem să fim, nu te înduri, cei mâi fericiți oameni din lume. Avem să fim?

Dacă mă vei iubi, avem să fim, căci pentru mine viața s-a încheiat pentru totdeauna, căci tu ești cel dintâi amor al meu și vei fi cel din urma, unicul precum și unică ești, așa mititică și gingașă și cochetă pentru al tău

Eminescu

N.B. — Te jenează că scriu numai pe o pagină, Mimi? zău dacă am două fire de nisip în casă și asta-i cauza.

Până ce scriu a doua pagină se usucă cea dintâi. Mățule, măi, Mățule, mânca-ți-aș ochii!

Bușteni. 15 august 2000

Dragii mei părinți,

După o călătorie lungă și obositoare, am ajuns cu bine în tabără.

Îndată ce ne-am luat camerele în primire, ne-am odihnit, iar a doua zi am început activitățile.

Aici, peisajul este splendid, vremea este minunată, iar activitățile pe care le-am stabilit sunt deosebit de interesante. Astfel, mâine vom face o excursie pe Valea Prahovei la Sinaia și la Predeal, unde vom vizita câteva obiective turistice deosebite, printre care și Castelul Peleş.

Deși aici totul este încântător, mi-e tare dor de voi, de Azorel cel jucăuș, de clipele petrecute împreună cu prietenii mei. Vă rog să-i transmiteți lui Victor rugămintea de a-mi procura și mie noua revistă de probleme editată de cercul nostru de matematică.

Peste trei zile urmează să ne revedem. Aștept cu emoție acel moment când ne vom reîntâlni și va voi povesti minunatele întâmplări petrecute aici în tabără.

Până atunci, va îmbrățișez cu mult dor,

Costel

București, 15 aprilie 2000

Scrisoarea de rugămintă (sau de cerere)

Exemple:

(Bârlad) 26/10 1904.

Mult stimate Domnule Iorga,

Toți acei de la „Făt-Frumos”, încrezători în sfatul și îndemnul D-voastră, cu adânc respect vă rugăm a ne face cinstea să ne dați un articol pentru Revista care-și datorește viața cuvântului D-v, atât de ascultat de către tot ce e românesc.

Primiți, vă rog, Domnule Iorga, încredințarea adâncului respect și a nemărginitului nostru devotament.

*S. Lt. Gtrieanu Emil D. Nanu
Fălticeni, 28 noiembrie 1911*

Stimate Domnule, Mehedinți,

Anul trecut a ieșit volumul lui Gîrleanu „Din lumea celor care nu cuvântă” în ediția „Convorbirilor literare”. Nu știu cum și în ce condiții anumite.

Eu aș dori să scot un nou volum de critică, cuprinzând în cea mai mare parte articole publicate în revistă și care, dacă nu mă înșel, păstrează firul tradițional al bătrânelor Convorbiri. Mi-ar surâde dacă volumul ar putea ieși în ediția Convorbirilor.

Vă rog deci binevoiiți a-mi răspunde dacă aceasta ar intra în intențiile d-voastră și care e anume formula da editare.

Scrieți-mi la Fălticeni, unde sunt deocamdată. Probabil veți fi auzit că am fost numit la Iași, unde am și început cursurile.

Primiți salutările mele devotate,

E. Lovinescu

Scrisoarea de mulțumire

Exemplu :

Ploiești, 29 mai 1909

Iubite Domnule Mehedinți,

Îți mulțumesc pentru felicitări din toată inima, fără rezerve, frățește, așa cum trebuie să-ți mulțumesc numai d-tale, fiindcă și la bine și la rău te-ai arătat pentru mine un bun sfătuitor pe care nu știu dacă am fost în stare să-l înțeleg și să-l ascult totdeauna desăvârșit.

Ieri am venit pe neașteptate la București. Eram nerăbdător să văz pe domnu Maiorescu, să-i mulțumesc pentru multe și pentru că mi-a anunțat cel dintâi îmbucurătoarea veste. [...]

Te rog transmite din parte-mi prietenilor care mă felicită prin d-ta viile mele mulțumiri. Această bunăvoință ce mi-ați arătat cu toții mă face să prețuiesc și mai mult onoarea ce mi-a făcut Academia.

Cu cele mai afectuoase salutări

*devotatul d-tale
I.A. Bassarabescu*

ALCĂTUIREA UNEI SCRISORI DE MULȚUMIRE

Domnești, 25 august 2003

Mult stimate domnule diriginte,

Aflându-mă în vacanță la bunici și fiind cu câteva zile înainte de începerea cursurilor liceale, gândurile mi s-au îndreptat către anii petrecuți în gimnaziu și către dumneavoastră care ne-ați condus cu înțelepciune și răbdare patru ani de zile.

De aceea am simțit o nevoie interioară să vă scriu pentru a vă mulțumi în numele meu și al colegilor de generație pentru tot ceea ce dumneavoastră ați făcut pentru noi ca să ne însușim din tainele cărții, să ne formăm o cultură generală și să ne formăm ca oameni pentru o societate în care competența profesională va prima.

Totodată vă asigur ca voi face tot ceea ce este posibil să nu vă dezamăgesc, să învăț bine și să mă comport în mod civilizată, pentru a nu vă înșela așteptările.

Cu deosebită stimă și înaltă considerațiune,

Ionescu Mihai

Observație

Atenție la formulele de adresare și de încheiere, alese în funcție de persoana căreia ne adresăm!

Scrisoarea de felicitare

Exemple:

Prea iubite colegă,

Am primit invitațiunea. E nostimă de tot. Și mai nostimă, negreșit, va fi însăși petrecerea; o petrecere sui generis, un rău latinist ar putea zice chiar suis generis, dar cu atât mai bine. Însă vai și amar! Sum recit foc, recit foc dacă se mai poate. Se vede că nu e chip de a fi și eu june. Neastâmpăratul Faust stă acasă, făcând la gargargargară. Și deci, oricât de legitimă din partea oricui ar fi dorința de a nu se lăsa bătrân, totuși iată ca sum silit a adresa de departe călduroasele... da, călduroasele, măcar că sum recit... pentru a treia oară călduroasele mele urări la simpatica Junime:

*Răscoaptă ani de douăzeci
Ș-o zi pe an nebună,
Căci vrea să fie jună-n veci,
Măcar o zi, dar jună:
Bând la Cotnar, mâncând pilav,
Croind la anecdote...
Veneam și eu, dar sum bolnav
Regret că nu se pote...
Strângere de mână cordială.*

B.P. Hașdeu

3 ianuarie 84

*

Iași 1/14 ianuarie 1913

Iubite Jacques,

La mulți ani dimpreună cu nepoata până la adânci bătrânețe cu sănătate și voie bună. Bătrânețele deși-s horopsite de mulți, dar tot îs bune, bată-le să le bată, mai ales când tinerețele n-au fost tocmai deșarte. Apropos de bătrâneță. Ele mi-a spus că în ajunul anului nou împlinești 70 anii... În sfârșit!...Cei mulți înainte.

Al tău frate

N. Gane

Dragă Liviu,

Am aflat cu multă bucurie de premiul întâi obținut la olimpiada de limba română. De aceea mă grăbesc să-ți adresez cele mai sincere felicitări pentru performanța realizată, alăturându-mă și eu celor care îți apreciază eforturile și tenacitatea. Meritul tău este cu atât mai mare cu cât subiectele au avut un grad ridicat de dificultate. Bucuria determinată de succesul tău a fost totuși umbrită de tristețea imposibilității de a ne întâlni din nou în această vacanță. Mă consolez însă cu gândul că nu mai este mult până la vacanța cea mare când vom petrece mai mult timp împreună.

Reînnoindu-mi felicitările, te îmbrățișez și aștept cu nerăbdare reîntâlnirea noastră,

Mihai

Rădăuți, 4 iunie, 2003

Dragă Claudiu,

Am citit în presa, cu o deosebită satisfacție, numele tău printre cele ale premianților la Olimpiada de limba și literatura română. Surpriza a fost cu atât mai mare, cu cât nu știam nimic despre calificarea ta la faza anterioară.

Ne bucuram mult că eforturile tale au fost încununuate de succes și că prin perseverență ai reușit să învingi toate obstacolele. Te felicitam și îți dorim noi reușite la alte concursuri și examene care urmează în anul școlar viitor.

În vacanță te așteptăm să vii la noi, să ne povestești cum a fost la Olimpiada și să ne dai vești despre voi toți.

Până atunci te îmbrățișăm cu dor.

Cu drag,

Bunicii

Invitația

Invitația este textul prin care se transmite, într-un stil protocolar, rugămintea de a participa la o serbare, banchet, adunare, nuntă, aniversare, ceremonie comemorativă, lansare de carte, spectacol etc.

Invitațiile sunt formulate într-un stil specific, constând în folosirea unor

cuvinte, a unor expresii, construcții sau formule de respect redactate într-o notă protocolară (ceremonioasă, solemnă).

Redactarea invitației

Exemple :

29 octombrie 1913

Domnule Director,

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că la 15 noiembrie, data nașterii, are loc la cimitirul „Eternitatea”, din Iași, desvălirea unui monument pe mormântul lui V. Conta, unul din fruntașii „Junimii literare” din Iași, și a vă ruga să luați parte printr-un delegat la serbare.

Adeziunile și cuvintele de rostit se anunță până la 5 noiembrie, subsemnatei, delegatul familiei, pe adresa: strada Toma Cosma, Iași.

Primiți, domnule director, expresiunea perfecte mele considerațiuni.

*Ana Conta Kernbach
Bârlad, 8 februarie 1906*

Respectate D-le Iorga,

*Pentru că verbal n-am îndrăznit sau am făcut-o în chip stângaci (așa mi-i felul) invitarea la nunta mea, îmi iau din nou avântul, îndemnat de suflet, și vă rog să veniți la celebrarea cununiei mele, care va avea loc duminică seara în casele d-nei și d-lui avocat Cristescu, care mă cunună. Ar fi să îndrăznesc prea mult dacă aș arăta nețârmurita bucurie ce ar avea-o viitoarea mea soție, în cazul când s-ar putea să veniți cu d-na Iorga. [...]
Rugându-vă să mă iertați, dacă prin aceasta aș fi cerut prea mult de la d-voastră ce mi-ați dat atâtea semne de afecțiune, vă rog, domnule Iorga, să primiți încredințarea celui mai deplin devotament.*

Em. Gîrleanu,

*Școala Generală Nr. 5 Ploiești
Consiliul de administrație*

*Domnului primar Ionescu Vasile
Str. N. Bălcescu nr. 12*

Stimate domnule primar,

Conducerea Școlii Generale nr. 5 Ploiești, are plăcerea să vă invite la serbarea de sfârșit de an, care va avea loc sâmbătă, 15 iunie 2001, în sala de festivități a școlii.

*Cu această ocazie se vor înmâna premiile și va fi prezentat un scurt program artistic.
Sperăm să ne onorați cu prezența dumneavoastră.*

*Cu deosebit respect,
Consiliul de administrație*

Ploiești, 12 iunie 2003

Școala.....

Localitatea.....

Doamnei/Domnului

Str. nr.....

Stimată doamnă, / Stimate domn,

Colectivul de elevi al clasei..... de la Școala..... are plăcerea să vă invite la
festivitatea de absolvire a ciclului gimnazial care va avea loc la data de..... la
.....

Cu acest prilej va fi prezentat și un scurt program artistic.

Cu deosebit respect,

Localitatea..... data.....

Localitatea..... data.....

Stimate domnule,

Conducerea Școlii..... are deosebită plăcere de a vă invita la
sărbătorirea a 125 de ani de existență a acestei unități școlare.

Manifestările vor avea loc în..... la data de
..... ora.....

Sperăm să ne onorați cu prezența dumneavoastră.

Cu deosebită considerație,

Cererea

Cererea este textul cu destinație oficială prin care o persoană solicită rezolvarea unor probleme de ordin personal sau obșteșc.

Cererea se scrie pe o coală întreagă (ministerială sau A4), lăsându-se o margine în partea stângă pentru îndosariere și un spațiu liber în partea de sus pentru formularea rezoluției de către cel cărui i se adresează.

Aceasta poate fi adresată oricărei instituții sau întreprinderi care are dreptul de elibera acte oficiale sau de a rezolva diverse probleme de ordin personal ori obșteșc.

Domnule Director,

Subsemnatul,..... elev în clasa..... la Școala..... va rog

să dispuneți eliberarea unei adeverințe din care să rezulte că sunt elevul acestei școli și că frecventez cu regularitate cursurile.

Adeverința îmi este necesară la.....

Semnătura

Localitatea..... data.....

Domnului Director al Școlii.....

Redactarea unei cereri

Domnule director,

Subsemnatul, Popescu Iosif, absolvent al Școlii Generale nr. 10 din București, promoția 2002-2003, cu deosebit respect, vă rog să dispuneți eliberarea certificatului de capacitate, în urma promovării examenului din sesiunea iunie 2003.

Actul îmi este necesar la completarea dosarului pentru înscrierea la liceu.

Popescu Iosif

București, 30 iunie 2003

Domnului director al Școlii Generale nr. 10, București

Domnule Director,

Subsemnatul, Popescu Ion, elev în clasa a VIII-a C de la Școala Generală Nr. 50 din București și component al echipei de baschet a Clubului Școlar Sportiv Nr. 6 din București, cu deosebit respect vă rog să dispuneți eliberarea unei adeverințe din care să reiasă că în perioada 10-15 mai a.c. am participat cu echipa la campionatul intercluburi de la Ploiești.

Adeverința îmi este necesară la școală pentru motivarea absențelor.

Popescu Ion

București, 20 mai 2003

Domnului Director al Clubului Sportiv Nr. 6 București

Scrierea funcțională: telegrama

Cerința formulată:

Premisa: Te numești George/Georgiana Avram. Ai fost într-o tabără la mare împreună cu colegii tăi. Din cauza vremii nefavorabile ai hotărât să te întorci mai repede acasă. De aceea vrei într-o telegramă să-ți anunți părinții rapid despre sosirea ta neașteptată.

Sarcina de lucru: Redactează în cel mult 10 cuvinte, conținutul telegramei.

Exemplu de redactare

a) *Sosesc luni, 16 august, ora 22, cu Rapidul.*

George

b) *Așteptați gară. Sosesc vineri, 29 iulie, ora 21.*
Georgeta

TELEGRAMA

Cuvinte __TAXA __Transmis____
Primitor __Lei __Data __Ora __
Transmițător _____

Din__No.____ ctg.__ cuv. __Data __ora__
(Indicații speciale: Urgent, Fulger etc.)
Adresa : Popescu Ion

Str. Plevnei nr. 3. bl. A 1, sc. 1, et. 2. ap. 8, sector 3
București

(Localitatea de destinație) _____București_____

Felicitări pentru premiul obținut la olimpiadă! Ne bucurăm mult!

Bunicii

(Adresa Expeditorului): Popescu Gheorghe
str. Ștefan cel Mare, nr. 6, Târgu-Jiu, jud. Gorj

PUNCTUAȚIA ȘI ORTOGRAFIA SEMNELE DE PUNCTUAȚIE ȘI ORTOGRAFIE

Punctuația este un sistem de semne convenționale care au rolul de a marca, în scris, pauzele, intonația, întreruperea cursului vorbirii prin care se exprimă diferite raporturi logice stabilite între cuvinte, grupuri sintactice sau propoziții.

Semnele de punctuație sunt: virgula, punctul, semnul întrebării, semnul exclamării, punctul și virgula, două puncte, semnele citării (ghilimelele), linia de dialog, linia de pauză, parantezele, punctele de suspensie, cratima (liniuța de unire și de despărțire).

Semnele de ortografie se folosesc în scrierea corectă a unor cuvinte, stabilită pe baza unor norme în virtutea principiilor ortografice și în primul rând a principiului sintactic.

Semnele de ortografie sunt: cratima (liniuța de unire), apostroful, punctul, bara, linia de pauză și pauza albă (grafică). După cum se observă din enumerarea lor, unele dintre aceste semne sunt și de punctuație și de ortografie.

A. SEMNELE DE PUNCTUAȚIE

Virgula

Virgula marchează grafic anumite pauze scurte făcute în cursul rostirii unei propoziții sau fraze, delimitând astfel unele părți de propoziție în cadrul propoziției și unele propoziții în cadrul frazei.

1) **Virgula** se folosește **în propoziție:**

a) pentru a despărți părți de propoziție de același fel când nu sunt coordonate prin și copulativ ori prin conjuncțiile disjunctive *sau, ori, fie* nerepetate:

A cumpărat cărți [,] caiete și creioane.

E inteligent [,] dar comod.

b) pentru a marca lipsa unui verb copulativ;

Acolo, călătorul e minune, iar glasul omului [,] poveste.

c) pentru a izola o propoziție simplă sau dezvoltată de restul propoziției:

Noi [,] elevii [,] obținem rezultate bune.

Mihai și Ion [,] prietenii noștri [,] sunt sportivi.

d) pentru a despărți construcțiile gerunziale și participiale așezate la începutul frazei (propoziției):

Văzând așa [,] n-a mai stat pe gânduri.

Chemată la școală [,] s-a dus imediat.

e) pentru a izola cuvintele și construcțiile incidente de restul propoziției:

L-am găsit [,] din fericire [,] imediat.

f) pentru a izola complementele circumstanțiale așezate între subiect și predicat, subiectul aflându-se înaintea predicatului; când subiectul se află după predicat, complementele circumstanțiale se despart prin virgule numai dacă se insistă asupra lor:

El [,] în mijlocul copiilor [,] stătea rareori.

Vino[,] mâine[,] și tu.

g) pentru a despărți un complement așezat înainte de locul pe care îl ocupă în ordinea normală a complementelor:

Ia acum[,] de acolo[,] cartea.

h) pentru a despărți complementele circumstanțiale așezate la începutul propoziției înaintea termenului regent, când nu se insistă asupra lor sau când între acestea și termenul regent se află intercalate alte părți de propoziție, indiferent de topică:

Mâine [,] să mergeți și voi acolo.

Să mergeți toți mâine[,] acolo.

i) pentru a despărți interjecțiile de restul propoziției:

Mâine[,] ce întâmplare ciudată!

j) pentru a despărți substantivele în cazul vocativ, în funcție de topica lor în propoziție și de context:

Copile[,] ce faci acolo? Ce faci[,] copile[,] acolo?

Ce faci acolo[,] copile?

Însoțit de o interjecție cu valoare de vocativ, substantivul în cazul vocativ formează un tot unitar cu aceasta:

Mai copile[,] ce faci acolo?

Virgula se folosește tot după întregul grup și în următoarele două situații:

- când pentru adresare se folosesc două substantive în cazul vocativ, dintre care al doilea - ca formă de nominativ - este un nume propriu sau un titlu:

Domnule profesor[,] ne-ați corectat tezele?

- când substantivul în vocativ este însoțit de adjectiv:

Oameni buni[,] încetați odată!

Într-o enumerație de vocative se folosește virgula după fiecare dintre ele, chiar dacă se referă la același substantiv:

Mihai[,] Ioana[,] veniți repede!

Mihai[,] băiete[,] vino repede!

k) după adverbele de afirmație sau de negație când sunt echivalente ale unei propoziții:

Da[,] voi merge.

1) pentru a despărți adverbul *așadar*, cu rol de conjuncție, și locuțiunea conjuncțională *prin urmare*, așezate în interiorul propoziției:

Mergi[,]ășadar[,] acolo.

2) *Nu se despart* prin virgulă:

- părțile de propoziție de același fel care sunt legate prin *și* copulativ, prin *ori* și *sau* aflate numai la al doilea termen:

A cumpărat cărți și caiete. Iei cartea ori caietul?

- subiectul și predicatul, dacă între ele nu se află părți de propoziție sau propoziții care impun prezența virgulei:

Elevul este silitor.

- complementul direct sau indirect ori alt fel de complement așezat imediat după predicat:

Scrie tema. Vorbeam despre lecții. Învață bine.

- interjecția *ia*, când este urmată de un verb la imperativ sau conjunctiv:

Ia ascultă! Ia să vedem!

- conjuncțiile *însă*, *deci* și adverbul *totuși*, când sunt așezate în interiorul propoziției:

Vine însă numai el. A fost deci zarvă mare. E bine totuși și așa.

- numele predicativ, atributul adjectival neizolat, atributul prepozițional, genitival și în dativ așezate imediat după termenul regent:

Elevul harnic studiază. Lecția de gramatică s-a terminat.

Am aflat despre rezultatele Mariei.

Am fost martor întâmplării de atunci.

3) **În frază**, virgula se folosește:

a) între propozițiile coordonate prin juxtapunere:

Citește[,] învață și scrie.

b) între propozițiile coordonate copulative, adversative, disjunctive, conclusive, coordonate prin conjuncțiile sau locuțiunile conjuncționale: *nici*, *iar*, *dar*, *însă*, *ci*, *sau* (repetat), *ori* (repetat), *fie* (repetat), *ba* (repetat), *când* (repetat), *deci*, *așadar*, *precum și*, *nu numai* (*ca*), *dar* (*ci*) și, *prin urmare*, *așa că*:

Nu învață[,] (nici) nu scrie. Am fost la el[,] nu l-am găsit.

(Ori) rămâi[,] (ori) pleci. Ai întârziat[,] (deci) nu mai poți intra în clasă.

c) pentru a despărți:

- o propoziție atributivă explicativă:

M-a bucurat mult această veste nouă[,] (pe care) am aflat-o acum.

- o propoziție completivă directă sau indirectă așezată înaintea regentei:

(Că) ai fost acolo[,] nu mi-ai spus.

(Oricui) dorește[,] îi împrumut cartea.

- o propoziție circumstanțială de loc așezată înaintea regentei sau când nu se insistă în mod deosebit asupra ei ori are un element corelativ:

(Unde) ai fost tu[,] a fost și el.

Acolo am fost [,] (unde) ai fost și tu.

- o propoziție temporală așezată înaintea regentei și când nu se insistă asupra ei sau când stă după regenta care cuprinde un complement circumstanțial:

(Când) ne-am întâlnit[,] m-am bucurat.

Am fost în excursie la București[,] (când) s-a organizat anul trecut.

- o propoziție cauzală dependentă de regentă, când nu exprimă singura cauză care justifică o acțiune din regentă:

De multe ori procedează așa[,] fiindcă este mai comod.

- o propoziție finală aflată înaintea regentei sau după regentă, când nu constituie un element esențial în frază:

(Ca să) reușească[,] învață mereu.

Vine deseori la mine[,] (să) învățăm împreună.

- o propoziție modală, când este așezată înaintea regentei și când nu se insistă în mod deosebit asupra ei sau are un element corelativ în regentă:

(Cum) îți vei așterne[,] așa vei dormi.

- o subordonată consecutivă:

A alergat așa de tare[,] încât a obosit.

- o subordonată concesivă, indiferent de locul ei față de regentă:

(Deși) l-am căutat de nenumărate ori[,] nu l-am găsit.

- o propoziție condițională, când nu se insistă în mod deosebit asupra ei:

Nu veni[,] dacă nu-ți place acolo.

- propozițiile incidente, indiferent de felul lor:

Du-te repede[,] îmi zise el[,] să nu întârzi.

A făcut[,] (dacă) nu crezi[,] cea mai mare greșeală.

- propozițiile intercalate într-o frază:

Întotdeauna[,] (când) era îngrijorată[,] se gândea mereu la el.

4) *Nu se despart* prin virgulă:

- propozițiile subiective și predicative, indiferent de locul lor față de regentă, cu excepția subiectivelor reluate:

Nu se știe (dacă) vine. Părerea mea este (că) n-ai învățat.

- propoziția atributivă determinativă:

A urmat sfatul (pe care) i l-ai dat.

- o propoziție completivă directă sau indirectă așezată imediat după regentă:

Nu știam (că) ai venit. Povestea (cui) asculta.

- o propoziție completivă de agent:

A fost luată (de cine) era interesat.

- o propoziție circumstanțială de loc așezată după regenta care nu conține un complement circumstanțial:

S-a dus (unde) l-au trimis.

- o propoziție cauzală care exprimă singura cauză a acțiunii din regentă:

N-a venit (fiindcă) a fost bolnav.

- o propoziție finală introdusă prin prepoziția *de*:

A venit (de) a luat caietul.

- o propoziție modală așezată după regentă și considerată ca esențială în frază:
A procedat (cum) l-ai învățat.
- o propoziție consecutivă introdusă prin *de* și așezată imediat după predicatul regentei:
Țipă (de)-ți ia auzul.
- o propoziție condițională, când este esențială în frază:
Vine (dacă)-l chemi.
- coordonatele de orice fel legate prin *și* copulativ și prin disjunctivele *ori*, *sau* nerepetate:
Învăță (și) scrie. Rămâi (sau) preferi să pleci.

Punctul

Punctul, ca semn de punctuație, marchează grafic pauza care se face în vorbire între propoziții sau fraze independente ca înțeles.

Punctul se folosește:

- la sfârșitul unei propoziții enunțiative independente neexclamative de orice fel:
Este un elev silitor[.] Să-l ții la tine[.]
M-aș fi dus până acolo[.]
- la sfârșitul unei fraze care conține propoziții enunțiative neexclamative de orice fel sau dacă are o propoziție exclamativă al cărui ton exclamativ (afectiv) se pierde până la finalul frazei:
E bine (ca) ai procedat așa[.]
Trebuie să mergi până acolo (să) vezi (ce) s-a întâmplat[.]
- la sfârșitul unei fraze care conține propoziții interogative indirecte:
L-am întregbat (ce) s-a întâmplat (de) este așa de supărat[.]

Nu se folosește punct:

- după titlurile de cărți, de opere literare, muzicale (după orice fel de titlu);
- după formulele de adresare din scrisori, cuvântări etc.

Semnul întrebării

Semnul întrebării este semnul grafic care marchează o intonație interogativă.

Se folosește:

- la sfârșitul unei propoziții interogative directe neexclamative, de orice fel sau al unei interogative retorice:
Unde ai fost[?] Cum să nu-ți iubești patria[?]
- la sfârșitul unui grup de cuvinte cu valoarea unei propoziții interogative:
Ei, și[?]
- la sfârșitul unei fraze care are în alcătuire o propoziție interogativă directă așezată la începutul acesteia:
Cum ai putut (să) faci asta[?]
- la sfârșitul unei propoziții interogative incidente intercalate între părțile unei propoziții enunțiative sau între două propoziții enunțiative și izolate prin pauze de restul frazei:
Când am ajuns acolo - ce să vezi[?] - nu te mișcai de atâta lume.
- pentru a marca lipsa unei replici cu caracter interogativ, exteriorizată prin mimică:
- *N-ai aflat ce se întâmpla?*
- *[?]*

• pentru a arăta rezervele sau îndoielile vorbitorului față de o afirmație anterioară (se folosește între paranteze rotunde):

Se zice că el are un talent [(?)] nemiîntâlnit până acum la alți poeți.

Semnul exclamării

Semnul exclamării marchează grafic intonația propozițiilor și frazelor exclamative sau imperative.

Se folosește:

- la sfârșitul unei propoziții imperative: *Mergi mai repede acolo [!]*
- la sfârșitul unei fraze care se termină cu o propoziție imperativă: *O, frații mei cei iubiți, care părăsiți locurile natale, gândiți-vă la părinții voștri și nu-i uitați !*
- la sfârșitul unei propoziții enunțiative exclamative de orice fel, al unor expresii exclamative cu valoarea unei propoziții:

Ce minunat[!]

- la sfârșitul unei fraze care se termină cu o propoziție enunțiativă exclamativă:

M-a surprins (cât) de frumos era acolo[!]

- la sfârșitul unei propoziții exclamative incidente (închisă între paranteze sau pauze):

(Când) am ajuns acolo (ce frumos era[!]) am admirat munții (ce) se profilau pe cerul senin.

- după interjecții:

Ei[!] Ce se întâmplă, acolo?

- după substantive în vocativ:

Ioane[!] Vino repede.

- pentru a marca lipsa unei replici cu caracter exclamativ, exteriorizată prin mimică:

- Nu vrea să meargă acolo.

- [!]

- pentru a arăta îndoiala sau ironia față de cele afirmate în propoziție:

Este, zice el, cel mai bun [[!]] dintre toți.

- pentru a marca creșterea gradată a intensității vocii și a stării emotive se folosesc mai multe semne de exclamare:

— Mihai[!] Mihai[!] [!] Vino până. la mine.

Când se folosește la sfârșitul unei propoziții interogative exclamative sau al unei fraze ce conține o astfel de propoziție, semnul exclamării se adaugă semnului întrebării:

Și tu ai fost acolo?[!]

Punctul și virgula

Punctul și virgula este semnul de punctuație care marchează o pauză mai mare decât cea redată de virgulă și mai mică decât cea redată de punct.

Se folosește:

- pentru a despărți propozițiile sau grupurile de propoziții care formează unități relativ independente:

Toți mi-au spus că ești un copil talentat[;] vei merge să studiezi la o școală unde poți să-ți pui în valoare talentul.

- pentru a despărți propoziții sau grupuri de propoziții coordonate copulativ, adversativ sau conclusiv:

Vei merge acolo (să) te interesezi de soarta lor[;] (dar) până atunci pregătește tot (ce) îți este necesar.

- pentru a despărți o cauzală sau o concesivă de regenta ei:

Nu vei reuși fără un efort deosebit[;] (pentru că) succesul înseamnă muncă. N-a realizat prea multe în viață[;] (deși) își dorea cu tot dinadinsul acest lucru.

- după o propoziție incidentă:

Du-te, zise el[;] trebuie (să) fii acolo.

- după adverbele de afirmație, de negație sau după unele adverbe de mod:

Da[;] să se ducă. Bine[;] să mergeți și voi.

- în propoziții sau fraze, pentru a despărți diversele observații referitoare la același obiect, diverse raționamente, între grupuri de cuvinte aflate în enumerație pentru a argumenta diverse aspecte enunțate anterior:

Substantivele sunt comune și proprii: casă, dulap, masă, perete[;] Ion, Maria, Sandu.

Două puncte

Două puncte marchează o pauză mai mică decât pauza indicată de punct.

Semnul se folosește:

- după un verb de declarație exprimat sau subînțeles sau după un substantiv înaintea vorbirii directe:

L-a întrebat[:]- Te duci acolo?

Dar Mihai, categoric[:] - Nu!

- după verbul care anunță reproducerea unor zgomote sau sunete:

Deodată am auzit[:] trosc!

- înaintea citării unui text, a unui proverb, a unei zicale, a unui principiu:

Un proverb înțelept spune[:] „Dacă prietenul tău este miere, nu-l mânca de tot.”

- înaintea unei enumerări:

Sunt substantive comune[:] caiet, carte, elev, școală etc.

- înaintea unei precizări sau a unei explicații care poate fi, sub aspect sintactic, apozitie sau atributivă apozitională:

În depărtare se zărește un oraș feeric[:] Constanța. Îți dau un sfat[:] (să) nu te duci singur acolo.

- după cuvinte ca: (de) exemplu, astfel, anume, iată, care anunță explicații, precizări, exemplificări:

Iată de ce nu[:] nu cred în așa ceva.

Semnele citării

Semnele citării (ghilimelele) se folosesc:

- înainte și după un text extras și reprodus întocmai (text citat) dintr-o operă literară, dintr-o lucrare științifică sau înainte și după un text reprodus în vorbire directă.

Se dă textul: [„] Nu știu alții cum sunt, dar eu... [”]

L-am auzit deodată: [„] Să știi că nu mă duc.[”]

• pentru a exprima o ironie față de cel care folosește cuvântul sau grupul de cuvinte reprodus ori când cuvântul este folosit cu sens opus:

Spune c-ar fi [„]deștept[“] din cale-afară. Vezi, [„]deșteptule[“] că nu e așa?

• pentru a atrage atenția în mod deosebit asupra cuvintelor și a le da o importanță mai mare:

Tu și el trebuie să mergeți acolo, adică [„]voi[“] care reprezentați ceva...

• la titlurile operelor literare, științifice, ale publicațiilor, când sunt reproduse în frază:

În opera literară [„]Amintiri din copilărie[“], Ion Creangă povestește întâmplările acelei vârste fericite.

• pentru a preciza sensul unor cuvinte în lucrările de lingvistică:

Verbul a veni poate să aibă sensuri diferite: Apa îi venea până la genunchi ([„] ajungea[“]).

Când există un citat în interiorul altui citat, se folosesc două feluri de ghilimele: [„]... [“] și [«]... [»], ultimele folosindu-se în interiorul textului:

[„] Și el, cât era de ostenit, ne prindea câte pe unul, ca la baba-oarba, ne ridica în grindă zicând: [«] Tâta mare! [»] și ne săruta mereu...[„].

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Linia de dialog

Linia de dialog marchează începutul vorbirii unei (fiecărei) persoane care participă la convorbire:

[—] *Te-ai dus acolo?*

[—] *Nu.*

Linia de pauză

Linia de pauză se folosește:

• în interiorul propoziției și al frazei, pentru a delimita cuvintele, construcțiile și propozițiile incidente, propozițiile explicative ori apozitiile, având în general valoarea virgulei:

Mihai [-] fratele meu [-] a fost acolo.

• înaintea unei explicații:

Ajunsesse de nu-l mai recunoștea [-] o umbră.

• înaintea unei comparații căreia îi lipsește adverbul comparativ:

Era frumoasă: talie subțire, privire blândă, iar fața ei [-] boboc de trandafir.

• pentru a marca absența predicatului sau a verbului copulativ:

„Religia [-] o frază de dâșii inventată...”

(M. Eminescu, *Împărat și proletar*)

Parantezele rotunde [()] sau drepte [[]]

Parantezele rotunde [()] sau drepte [[]] se folosesc pentru a arata un adaos în interiorul unei propoziții sau fraze care, din punct de vedere gramatical, poate fi sintagmă, propoziție sau frază de sine stătătoare ori care face parte din aceeași propoziție sau frază ca și grupul sintactic pe care îl explică:

„Era adevărat ca acest sergent nu încetase să se arate vesel de când venise [(doar de câteva zile, înainte deci de evenimentele de ieri)], dar poate că ar fi fost cazul ca tocmai evenimentele de ieri să-l fi pus și pe el nițel pe gânduri.”

(M. Preda, *O oră din august*)

- Parantezele drepte se mai folosesc pentru a închide un adaos făcut de noi într-un text citat sau unele cuvinte ori semne de punctuație asupra cărora vrem să atragem atenția cititorului (ca în lucrarea de față);

Pe lângă el [pe lângă pârau], cobora, chinuita, singura cărare..."

(G. Galaction, *La Vulturi!*)

- Parantezele drepte se folosesc și pentru a închide punctele de suspensie, marcând astfel lipsa unui fragment dintr-un text citat:

„*Sus la munte s-a făcut cioban[...]. Din an în an. Dănilă a crescut în turme și în argați[...]*”.

(G. Galaction, *La Vulturi!*)

Punctele de suspensie

Punctele de suspensie marchează întreruperea momentană sau definitivă a vorbirii din diferite motive:

- înaintea unei afirmații care provoacă surprinderea:

L-a pedepsit pentru[...] o nimica toată.

- când vorbitorul consideră restul propoziției ușor de subînțeles:

Să-mi spui dacă ai vreun motiv care [...]

- datorită intervenției neașteptate a unui interlocutor sau în așteptarea reacției acestuia:

— *Să te duci, că dacă [...]*

— *Bine, așa voi face!*

- pentru ca vorbitorul să găsească expresiile cele mai potrivite sau pentru a sugera ritmul lent al vorbirii:

Era acolo [...] în munți [...] la peșteră [...] o priveliște minunată.

- pentru a indica întârzierea răspunsului:

— *Ai fost acolo?*

— *[...] Unde să fiu?*

- pentru a marca o vorbire incoerentă:

Evenimentul a avut loc [...] la [...] când [...] masele populare [...] Ștefan cel Mare i-a învins pe turci.

- pentru a arăta mirarea, surprinderea sau o stare emotivă puternică, fiind însoțite uneori de semnul exclamării sau al întrebării:

— *Știi că a reușit?*

— *Da?[...]*

— *Ce-am văzut [...] m-a îngrozit [...]*

- puse între paranteze drepte într-un citat, punctele de suspensie marchează lipsa unui fragment (vezi exemplele de la capitolul **Parantezele rotunde și drepte** din infra).

- se mai folosesc și după titlurile unor poezii care sunt formate din primul vers sau dintr-o parte a acestuia: *O, mamă [...]*, de M. Eminescu.

- pot să marcheze o dată nesigură sau omiterea ei voită:

Într-un document de la 184[...] se prevede acest fapt. În scrisoarea ta din [...] decembrie anul trecut mi-ai făcut această precizare.

Cratima

Cratima (liniuța de unire și de despărțire) se folosește ca semn de punctuație:

- în repetiții, când cuvântul repetat formează o unitate (substantiv, adjectiv, adverb, interjecție):

Încet[-] încet, se apropiau de mal. Gânduri[-] gânduri îi treceau prin cap.

- în interiorul unor expresii formate din două substantive, un substantiv și un adverb, din două adverbe sau din două interjecții:

calea[-]valea, câine[-]câinește, ici[-]colo, trosc[-]pleosc.

- între două numerale, pentru a arăta că indicația numerică este aproximativă:

Costă vreo 2 000[-]3 000 de lei.

- între cuvintele care arată limitele unei distanțe sau ale unui interval de timp:

A călătorit pe ruta București[-]Roșiori.

În perioada 1[-]10 ianuarie magazinul este închis.

SEMNELE ORTOGRAFICE

Cratima

Cratima (liniuța de unire și de despărțire) se folosește ca semn ortografic în următoarele situații:

- pentru a reda în scris rostirea împreună a două cuvinte alăturate, părți de vorbire diferite, fiind posibilă și omiterea unei vocale:

ducându[-]se; să[-]i dea.

Când cratima se află în interiorul silabei și nu corespunde cu tăietura silabică (așa cum corespunde în cazul primului exemplu), ea poate marca:

a) rostirea într-o silabă a două cuvinte întregi (ca în exemplul al doilea);

b) rostirea într-o silabă a unui cuvânt întreg și a începutului altui cuvânt:

nu[-]aduce;

c) rostirea într-o silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg:

ducându[-]l;

d) rostirea într-o silabă a sfârșitului unui cuvânt și a începutului altuia:

dac[-]auzea;

- pentru a despărți cuvintele în silabe;

- la scrierea cuvintelor compuse prin alăturare:

câine[-]lup; cal[-]de[-]mare; nou[-]născut;

- la scrierea unor derivate cu prefixe sau sufixe ca:

ex[-]director, voltaire[-]ian etc.

- pentru a lega desinența sau articolul hotărât enclitic de un cuvânt neobișnuit ca rostire ori scriere, unele dintre cuvinte fiind compuse prin abreviere:

ONU[-]UL, pH[-]ul, show[-]uri;

- pentru a însoți segmentele izolate dintr-un cuvânt: articulate cu articolul hotărât [-]I.

Apostroful

Apostroful marchează grafic:

- căderea, absența accidentală în rostire a unui sunet sau a unui grup de sunete la sfârșitul, la începutul sau în interiorul cuvântului:

Las['] pe mine! Un['] te duci? [']neața; sal[']tare.

- absența primelor cifre ale notației unui an:

[']94 în loc de 1994.

Punctul

Punctul, ca semn ortografic, se folosește:

- în abrevierile formate din prima literă de la începutul cuvântului, dar folosirea lui nu este obligatorie:

O[.]N[.]JU[.] dar și ONU.

- în abrevierile formate din prima parte a cuvântului sau din aceasta plus consoana cu care începe silaba următoare:

dvs[.], dv[.], etc[.]; dr[.].

Punctul **nu** se folosește:

- după abrevierile formate din prima și ultimele litere ale cuvântului sau la compusele prin abreviere, la fragmente unite ori la inițiale și fragmente unite:

d-tale, d-voastră, Plafar, ASIROM, TAROM.

- după simbolurile de chimie, fizică, matematică, precum și după prescurtarea punctelor cardinale:

Mg, cm, kg, E, N.

Bara

Bara se folosește în abrevieri:

- între doi termeni ai unei formule de tipul *km[/]h* (kilometri pe oră).
- în abrevierea prefixului contra-: *c[/]val* (= contravaloare).

Linia de pauză

Linia de pauză se folosește între un termen simplu și unul compus sau între doi termeni compuși, scriși cu cratimă, care formează un nou cuvânt compus:

Anglo[-]sud-coreean; nord[-]nord-vest; sud-est[-]nord-vest.

În aceste situații, cratima este mai scurtă decât linia de pauză.

Pauza albă (grafică)

Pauza albă (grafică) delimitează cuvintele, arătând că în acel loc se termină un cuvânt și urmează altul. Ea concretizează aplicarea principiului sintactic al ortografiei potrivit căruia scrierea delimitează cuvintele după sensul lor lexical și după valorile lor gramaticale:

A venit odată („cândva”); *a venit o dată* („o singură dată”).

VALOAREA FUNCȚIONALĂ ȘI EXPRESIVĂ A SEMNELOR ORTOGRAFICE ȘI DE PUNCTUAȚIE

Din punct de vedere funcțional, semnele ortografice separă cuvintele după sensul lor lexical și după valorile lor gramaticale.

Dintre semnele ortografice, valoare expresivă (sau mai degrabă stilistică) are mai întâi cratima, atunci când este folosită în operele literare scrise în vers clasic, ținând cont de consecințele ei în prozodie: *menține măsura, conserva. ritmul, contribuie la realizarea rimei*

(atunci când se află în finalul versului; de pildă, *patemi— singurătate-mi*, din poezia „*Mai am un singur dor*”, de Mihai Eminescu).

Apostroful *marchează, în plan expresiv, un ritm rapid în rostire, o exprimare neîngrijită (colocvială sau regională).*

Semnele de punctuație, din punct de vedere funcțional, *delimitează cuvinte, grupuri de cuvinte, propoziții și fraze în funcție de intonație și de pauzele prezente în vorbire.*

Dintre semnele de punctuație, valori expresive au:

a) **virgula** (când folosirea ei se referă la o parte de vorbire *în cazul vocativ* sau la o *interjecție*);

b) **semnul exclamării** (în aceleași situații ca *virgula*, dar și atunci când se folosește *după exclamațiile retorice*);

c) **semnul întrebării** (*în interogațiile retorice* sau când se asociază cu o exclamație *în propozițiile interogativ-exclamative*);

d) **punctele de suspensie** (*când marchează întreruperea momentană a vorbirii din cauza unor stări emotive puternice*).

Semnul întrebării și semnul exclamării exprimă o implicare afectivă puternică: îndoiala, nedumerirea, uimirea, emoția, bucuria, surpriza, furia etc.

Când sentimentele exprimate sunt deosebit de puternice, semnul exclamării este folosit dublu sau triplu.

Punctele de suspensie mai evidențiază surprinderea, ezitarea, îndoiala sau o vorbire incoerentă.

Uneori, chiar **punctul** are valoare expresivă atunci când segmentează frazele pentru a marca o anumită tensiune sufletească sau o gradare ascendentă a acțiunii.

În stilul modern, el poate izola, cu efect expresiv, o subordonată de regenta ei.

O anumită ritmicitate conferă frazei și **punctul și virgula** prin care se subliniază și unele asemănări între unitățile sintactice constitutive.